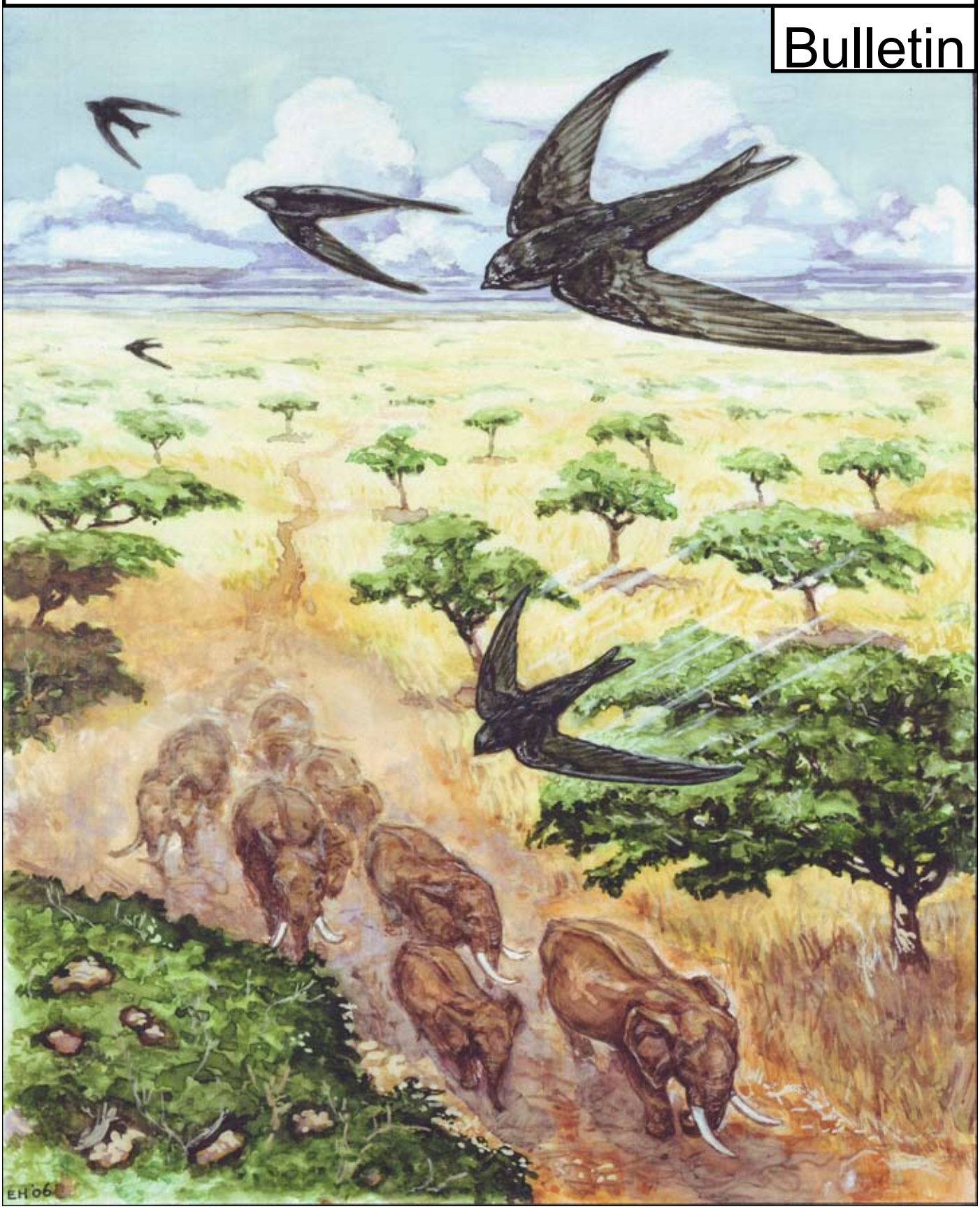
5 jaar
GIERZWALUWBESCHERMING - NEDERLAND
jaargang 6
mei 2007
nummer 1

GIERZWALUWEN

Bulletin

Gierzwaluwen Bulletin - jaargang 6, nummer 1 mei 2007

Gierzwaluwen Bulletin is het informatieblad van de vereniging Gierzwaluwbescherming - Nederland (GBN)
en verschijnt 2 maal per jaar voor leden en donateurs.
Overname van artikelen en illustraties in overleg met de redactie.

Redactie
Marleen Andriessen, Margriet de Hooge, Marjo van der Lelie, Gerard Schuitemaker

Vormgeving
Fred van der Lelie

Redactieadres/ kopij/ losse nummers
Marjo van der Lelie, P.J. Troelstralaan 44, 3818 KT Amersfoort
Tel.: (033) 46136 30. E-mail: GBN@hccnet.nl

Secretariaat
Marleen Andriessen, Fideliolaan 78, 1183 PN Amstelveen
Tel.: (020) 645 52 07. E-mail: gbn-ned@planet.nl

Leden-/donateursadministratie
Fred van der Lelie, P.J. Troelstralaan 44, 3818 KT Amersfoort
Tel.: (033) 46136 30. E-mail: GBN@hccnet.nl

Lidmaatschap / donatie
Contributie per kalenderjaar *E*10,- op postrekening nr. 9145004 t.n.v. Gierzwaluwbescherming - Nederland te Amersfoort, onder vermelding van: 'lidmaatschap 2007' (of: 'donatie 2007').
Opzeggingen dienen in het lopende verenigingsjaar voor 1 december schriftelijk te geschieden.
Donateurs graag vermelden of zij het Gierzwaluwen Bulletin willen ontvangen.

Internet: http://www.gierzwaluwbescherming.nl

ISSN: 1569-3635

Inhoud

Jaarverslag GBN 2007	4
Hoe vogels ademen	4
Aankomst gierzwaluwen	6
Mimicry voor nestkasten	7
Vleugels ontrafeld	7
Regionieuws	8
Organist met een vogelhart	9
Inventarisatie Leiden en Rotterdam	11
Inventarisatie kerk in Beek en Donk	14
Buitenlands nieuws	16
Korte berichten: nieuwe website	18
Mededelingen / oproepen	19
Lid worden	19

Redactioneel

Onze vereniging bestaat dit jaar 5 jaar. Dit jaar mogen we voor de 3de keer gebruik maken van de gastvrijheid van het Natuur en Educatief Centrum in Amersfoort om onze jaarlijkse ledenvergadering/ledendag te houden. De uitnodiging is met dit Bulletin mee gestuurd. Tijdens onze ledenvergadering/dag van 16 juni 2007 staan we stil bij ons Lustrum. Het Bulletin viert met het 10de nummer ook haar Lustrum. Veel tekeningen op de voorkant zijn het werk van Erik Houtkamp geweest. Hartelijk dank hiervoor. De voor- en achterkant van dit feestelijk nummer is om luister bij te zetten in kleur. Al 5 jaar lang kunnen we 2 x per jaar een goed gevuld blad uitgeven. De redactie wil alle leden die de moeite nemen ons hun eigen verhaal, krantenartikelen etc., toe te zenden bedanken. Blijf dit vooral veel en vaak doen. Zo blijven we op de hoogte wat andere leden in Nederland/ België ondernemen. Wat ze wel of niet voor elkaar hebben gekregen om de gierzwaluw te behouden voor hun stad of dorp. De redactie zal ook actief blijven om nieuwe wetenswaardigheden voor u te verzamelen. Speciale dank gaat uit naar onze vormgever die het ieder half jaar weer mogelijk maakt om een Bulletin af te leveren. De redactie wenst u veel leesplezier met het nieuwe Bulletin dat voor u ligt. Hierin staat o.a. een interessant verhaal in over de ademhaling van vogels, hoe komt het dat de gierzwaluw zo'n perfect wendbare vogel is en veel regio nieuws.
We wensen u en heel geslaagd gierzwaluwenseizoen toe.
.

Bij de voorplaat

Tekenaar Erik Houtkamp uit Aalsmeer heeft op verzoek van Marleen Andriessen deze aquarel speciaal voor dit jubileumnummer geschilderd. De inspiratiebron was het gebied waar de gierzwaluwen overwinteren.

Bij: 'Kunst en vliegwerk'

Een enthousiaste gierzwaluwliefhebber, ons lid Wilhelm Bos uit Bunschoten heeft afgelopen najaar dit silhouet van een gierzwaluw in het gras voor zijn huis gepoot. Zoals de foto laat zien zijn de crocussen mooi opgekomen.

5 JAAR GBN

Een terugblik

Dit jaar vieren we ons eerste lustrum! Op 22 juni 2002 werd GBN officieel opgericht in Huis ter Kleef te Haarlem.

Een scheuring ontstaan in het toenmalige bestuur van de Stichting Gierzwaluwenwerkgroep-Nederland waarbij voor- en tegenstanders van het ringen en daarmee het openen van nestkasten, met als gevolg het mogelijk verlaten van de legsels, elk hunner weg gingen was de reden van het oprichten van onze vereniging. GBN is opgericht door de tegenstanders van het openen van kasten en daarmee het mogelijk verlaten van legsels te voorkomen heeft GBN in haar statuten artikel 3.2 opgenomen. Om dit nadrukkelijk te laten zien, staat in de koptekst van alle correspondentie de volgende tekst:
GBN zet zich in voor de bescherming van gierzwaluwen en onderscheidt zich hierbij door het zonder verstoren monitoren van de broedende vogels met camera's.
Inmiddels zijn we 5 jaar verder en is er het een en ander gebeurd.

Bestuur. In 2003 werd voorzitter Hendrik Snel (volgens afspraak na een jaar) vervangen door Fred van Vliet. Verder waren er nog wisselingen van de 2 bestuursleden Hans Sanders en Johan Tinholt die hun tijd er op hadden zitten en de vrijgekomen tijd aan iets anders wilden besteden. Van het bestuur uit 2002 zijn alleen Fred van der Lelie (penningmeester) en Marleen Andriessen (secretaris) nog aanwezig. In 2004 komt Rick Wortelboer het bestuur versterken, hij gaat zich op een database storten waarmee camerawaarnemers hun gegevens digitaal kunnen invoeren. In 2006 komt Eline Lauret bij het bestuur. In 2005 kreeg het bestuur van de vergadering de opdracht om te gaan praten met de Stichting Gierzwaluwwerkgroep-Nederland om te zien of er aanknopingspunten zijn voor een vorm van samenwerking. Hierover wordt in de komende ALV verslag gedaan.

Camera monitoring. Op dit moment zijn er ca. 50 camera's geplaatst waarmee leden de onder hun dak of in hun nestkast broedende gierzwaluwen kunnen volgen. Helaas is dit nog niet goed verspreid over Nederland, er zijn wat clusters van camera's. Ook blijkt dat er nogal wat natuurlijke nesten onbereikbaar zijn, waardoor er (nog) geen camera's geplaatst kunnen worden. De broedbiologische gegevens worden in de nieuwe database verwerkt en volgens afspraak, aan SOVON Vogelonderzoek Nederland verstrekt. SOVON heeft in eerdere contacten gemeld dat de jaarlijks verkregen gegevens van minimaal 50 cameraposten voldoende gegevens oplevert om een uitspraak te kunnen doen over het wel en wee van de gierzwaluw in Nederland. Genoeg dus om gegevens verkregen door openen van kasten niet meer te hoeven accepteren.

Leden en donateurs. Het aantal leden en donateurs is van 120 in 2002 gestaag gegroeid naar 347 op dit moment. Onze leden en donateurs zijn trouw, er zijn weinig opzeggingen. Daar zijn we natuurlijk erg gelukkig mee!

Activiteiten. Er worden de meest uiteenlopende acties gedaan om het de gierzwaluw naar haar/zijn zin te maken. Adviezen worden gegeven, Fred van der Lelie startte met GBN om de digitale wereld wereldkundig te maken via de website www.gierzwaluw.com, momenteel wordt gewerkt om deze over te zetten naar www.gierzwaluwbescherming.nl.

Een website voor architecten is in de maak, een informatiebrochure voor vogelopvangcentra is gereed, alle brochures zijn vernieuwd en via de website te downloaden, op informatiemarkten wordt GBN gepromoot, er worden nestkasten opgehangen, dakpannen geplaatst, nieuwe vormen van nestgelegenheid werden o.a. door Harm Peeters bedacht, Marjo van der Lelie heeft volgens mij bijna heel Amersfoort van gierzwaluwnestgelegenheid laten voorzien en zelfs is er door tussenkomst van ons lid Nico van Dam de oude brandweertoren in Krimpen aan de IJssel met 80 neststenen verbouwd tot gierzwaluwenflat en werd op vrijdag 25 mei 2007 officieel geopend.

Er worden veel huifjes verkocht. Er zijn 2 workshops gegeven. Rick Wortelboer heeft een handleiding geschreven die zo duidelijk is dat mensen het goed kunnen volgen. Hiervan is tevens een DVD gemaakt. Een DVD is er ook van de gierzwaluwkolonie van ons lid Henk Haans in Tilburg. Marleen Andriessen is er in geslaagd om de firma Lafarge zo ver te krijgen dat zij van de gierzwaluwdakpannen het opstaande randje verwijderen. In alle toekomstige dakpannen zal dit randje verdwijnen. Dit bleek nodig omdat in Amstelveen een complete kolonie verdween nadat hun oude dakpannen waren vervangen door nieuwe. De vogels konden het opstaande randje niet overbruggen. U kunt het niet bedenken of leden zijn actief bezig. Ik weet zeker dat ik nu veel leden tekort doe door hen niet te noemen.

Een vooruitblik: de basis is gelegd. Door de fanatieke wijze waarop de leden overal projecten starten of mee helpen starten, denk ik dat we het spook 'geen daken meer voor onze gierzwaluwen' kunnen pareren.

Nestgelegenheid aanbrengen daar zijn we goed in. Ze dan ook bewoond krijgen kan door middel van geluiden. Het is echter (nog) niet mogelijk om dit overal toe te passen. Het bestuur heeft een commissie geluiden ingesteld met o.a. als taak de studie van Rosanne van Oudheusden voort te zetten en is tevens begonnen om een apparaat te ontwikkelen dat met behulp van zonne-energie (PV) werkt en tijdelijk bij een nieuwe locatie geplaatst kan worden. Is de locatie geaccep-teerd, dan kan het apparaat op een volgende locatie gebruikt worden.

Met name het ervoor zorgen dat er jaarlijks gegevens worden verkregen van minimaal 50 nesten voorzien van minicamera's moet speerpunt zijn voor onze vereniging. Immers de meeste overige activiteiten worden ook door andere organisaties verricht. Het doet ook recht aan de reeds genoemde reden van oprichting van onze vereniging.

SOVON vraagt momenteel minder dan wij aan gegevens kunnen bieden. De opgezette database kan samen met de overige door GBN verzamelde gegevens uitstekend worden gebruikt voor een volgende door SOVON uitgebrachte broedvogelatlas.

U ziet, voldoende te doen. Vergeet u niet te genieten van onze gierzwaluwen?

Op naar de 10 jaren GBN!

Fred van Vliet, voorzitter

Jaarverslag GBN 2006

Marleen Andriessen, secretaris

Het bestuur kwam 5 keer bij elkaar voor bestuursvergaderingen. Deze vinden allemaal plaats ten huize van Fred en Marjo van der Lelie, in Amersfoort. Veel dank voor deze gastvrijheid Fred en Marjo!
Bovendien was er onze algemene ledenvergadering en de gierzwaluwmiddag. Beide activiteiten vonden plaats in het landgoed Oostbroek van Utrechts Landschap in de Bilt.
De bestuursplek van Hans Sanders, hij stelde zich niet meer beschikbaar, is overgenomen door Eline Lauret. Hans bedankt voor al het goede werk om m.n. de statuten en reglementen op orde te brengen.
Verder waren er weer 2 redactievergaderingen en zoals u iedere keer weer kunt lezen wordt er door de leden en donateurs goed meegewerkt door het sturen van kopij. Ga zo door!
Op verschillende plekken in Nederland worden door bestuursleden lezingen over de Gierzwaluw gegeven. Deze vallen overal in de smaak. Men is heel enthousiast en er worden veel vragen gesteld.
Gierzwaluwbescherming was present op het 3e Vogelfestival in de Oostvaardersplassen. Ondanks de vele regen op zondag waren het weer leuke dagen. Ook op de SOVON dag op de laatste zaterdag van november waren wij er weer. Een heel andere omgeving met heel andere mensen, maar er wordt net zo veel enthousiasme ontmoet.
De vereniging heeft een trouwe aanhang. Er is weinig verloop. Het aantal leden en donateurs bedroeg op 31 december 347.
De financiën zijn goed op orde. U kun dit zien in de, bij dit Bulletin meegestuurde financiële jaarverslag.

SOVON dag 2006

Marjo van der Lelie

Op de SOVON dag van 2005 was GBN niet aanwezig. De oorzaak was toen de hevige sneeuwval waardoor het verkeer totaal ontregeld was. Wat een verschil met november 2006, de temperatuur was toen 16 graden. GBN stond weer in het gebouw De Vereniging temidden van vele natuurliefhebbers. Er waren regelmatig interessante lezingen in de schouwburgzaal. Tussen de lezingen door hadden we het druk met enthousiaste mensen die informatie wilde over gierzwaluwen of die hun verhaal vertelden over hun 'gierzwaluwen'. De meest gehoorde vraag was toch hoe kunnen we onze gemeente, architecten, aannemers zover kan krijgen om de gierzwaluw bij renovatie of nieuwbouw te sparen of te helpen. Een korte vraag maar met een ingewikkeld antwoord. Het is bijna niet mogelijk om een standaard procedure te geven.
Ieder plan is anders en iedere gemeente, architect, aannemer reageert anders. Wij waren dit keer maar met zijn drieën aanwezig om de mensen te woord te staan. Er bleef helaas geen tijd over om naar een van de lezingen te gaan.
Het was een drukke vermoeiende dag. Het is toch goed dat GBN op de SOVON dag aanwezig was.

Hoe vogels ademen

(Met toestemming overgenomen uit het tijdschrift van Vogelbescherming-België: Mens & Vogels: nr.2 2007)

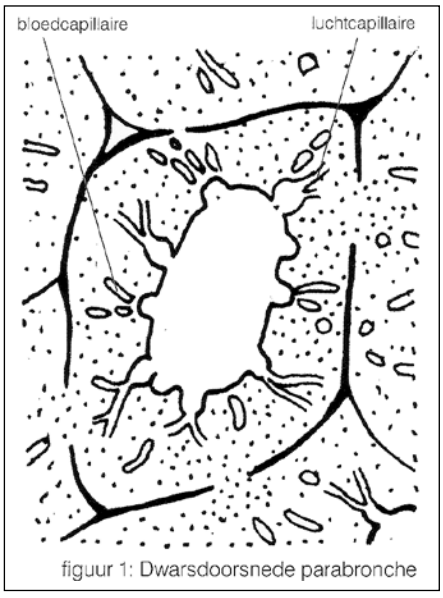
Dr. Jan De Paepe

Efficiëntie troef

Vliegen kost veel meer energie dan wandelen, lopen of zwemmen. Voor vogels stelt dat geen probleem want zij beschikken over een merkwaardig gestroomlijnde lichaamsbouw en een uiterst efficiënte ademhaling die zo de nodige zuurstof (O_2) aanvoert om voldoende vetten en suikers te verbranden. Zo slagen zij erin om zelfs op grote hoogte de energiebehoefte van hun spiervezels te dekken. Niet de vleugelspieren maar wel de borstspieren zijn het sterkst ontwikkeld. Dit laat vermoeden dat de ademhaling een sleutelrol speelt.

Een 'beetje' anatomie

De longen van zoogdieren werken als een ballon die verse lucht aanvoert en langs dezelfde weg gebruikte lucht weer afvoert. Hun luchtwegen eindigen in miljoenen blinde longblaasjes waar longcellen koolstofdioxide (CO_2) inruilen voor zuurstof (O_2). Tussen in- en uitademen blijft telkens een restje 'oude' lucht achter. Vogels ademen veel efficiënter want zij sturen, dankzij een uniek samenspel van negen luchtzakken, zowel tijdens de in- als uitademing verse lucht in een eenrichtingsstroom door het echte longweefsel. Vogels hebben ook geen longblaasjes maar kleine 'parallellopende' kanaaltjes of 'parabronchen' (figuren 1 en 2) waar de gas uitwisseling gebeurt.

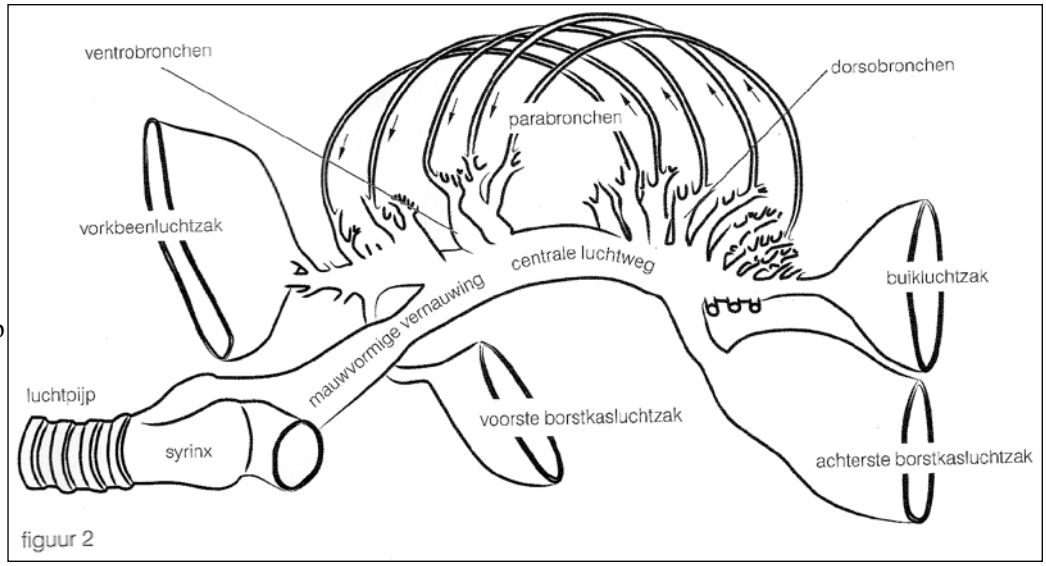

figuur 1: Dwarsdoorsnede parabronche

Naargelang de vogelsoort zijn parabronchen 1 tot 4 cm lang en hebben ze een diameter van 0,3 tot 2 mm. De longcellen bevinden zich in minuscule en radiaal gerangschikte aftakkingen of luchtcapillairen (diameter 3 tot 10 µm) en staan in nauw contact met kleine bloedvaatjes of bloedcapillairen. Dit contact is bij vogels veel nauwer dan bij zoogdieren. Longcellen van vogels, die instaan de voor O_2/CO_2 uitwisseling, hebben dus een dubbel voordeel: ze krijgen steeds verse lucht aangeboden en ze bevinden zich dichter tegen de rode bloedcellen.

Net voorbij de borstingang splitst de kraakbenige luchtpijp (figuur 2) zich en dringt de linker en rechter longhelft binnen, verder opsplitsen geeft aftakkingen naar de voorste en de achterste luchtzakken, terwijl tussenin specifieke aftakkingen (ventro- en dorsobronchen) zorgen voor een lus langs het echte longweefsel: de 'parabronchen'. In deze lus stroomt de lucht steeds in dezelfde richting (pijlen). Een kip telt b.v. 300-500 parabronchen, maar naar gelang de soort kan dit oplopen tot

tweeduizend.
Bij vogels kleven de longen hoog in de borstholte tegen de ribben aan. Ten opzichte van het totale lichaamsgewicht zijn ze eerder bescheiden ontwikkeld. Hoewel zeer sponsachtig, is het weefsel weinig elastisch en beweeglijk. In tegenstelling tot zoogdieren missen zij immers op de buitenkant van de longen een longvlies (pleura) dat voor de nodige smering zorgt bij het in- en uitademen. Vogellongen behouden daarom een vaste en constante omvang tijdens de ademhalingcyclus.

figuur 2

Vogels hebben negen luchtzakken die functioneren als blaasbalgen. Ze bevinden zich buiten het eigenlijke longweefsel maar ontspringen altijd uit de centrale luchtweg die dwars door de longen loopt (figuur 2). Ze vullen veel ruimte op in het vogellichaam en hebben zelfs vertakkingen tot in de beenderen en wervels. Deze *'pneumatische beenderen'* hebben het bijkomende voordeel dat ze het soortelijke gewicht drukken. Omdat vogels geen zweetklieren hebben, gebruiken ze de luchtzakken ook om zware inspanningenwarmte af te geven. Ze spelen ook een rol wanneer vogels zich tijdens de vlucht wenden of allerlei capriolen uitvoeren. Alle luchtzakken samen nemen ongeveer vijf tot zeven keer het luchtvolume van de longen op. Ze beschikken over een uiterst dunne wand en nemen niet deel aan de O_2/CO_2 uitwisseling. De negen luchtzakken zijn te herleiden tot twee types: de voorste en de achterste luchtzakken (zie figuur 2).

De voorste bestaan uit:
- een *'vorkbeenluchtzak'* die zich tussen het vorkachtige sleutelbeen bevindt. Naast de ademhalingsfunctie drukt deze ook tegen het zangorgaan of syrinx aan en draagt niet rechtstreeks bij tot het gezang;
- 2 *'nekluchtzakken'*. Bij de mannelijke fregatvogel liggen die oppervlakkig en vormen ze de enorme rode keelzak die in 'opgeblazen' toestand de wijfjes imponeert;
- 2 voorste *'borstkasluchtzakken'*.

De achterste bestaan uit:
- 2 achterste 'borstkasluchtzakken' die achter de longen zitten;
- 2 *'buikluchtzakken'* die zich in de onderbuik bevinden.

De ademhalingscyclus

Vogels hebben geen middenrif (diafragma). De buik- en borstholte vormen een geheel. Tijdens de inademing beweegt het borstbeen naar voor en naar beneden en verwijden de ribben zich. Hierdoor ontstaat een onderdruk die lucht aanzuigt naar de longen en de luchtzakken (figuur 3a). Omdat de luchtzakken een veel grotere opnamecapaciteit hebben dan de longen zelf, gaat de grootste hoeveelheid lucht om het eigenlijke respiratoire longweefsel heen direct naar de lucht-zakken en dan vooral naar de borst- en buikluchtzakken. Onderzoek wees immers uit dat de lucht daar het rijkste is aan O_2 en het minste CO_2 bevat (tabel 1). De luchtsamenstelling in de vorkbeenluchtzak benadert in samenstelling het beste deze van de uitgeademde lucht zodat kan worden aangenomen dat deze reeds het echte longweefsel passeerde en dus al O_2 uitwisselde voor CO_2.

De luchtzakken gedragen zich als blaasbalgen die de lucht zowel tijdens de in-, als uitademing steeds in dezelfde richting door het longweefsel stuwen. De luchtstroom loopt steeds volgens de pijlen aangegeven in figuur 2 en figuren 3a en 3b. Daarvoor zorgt een mouwvormige vernauwing van de luchtpijp die de binnenkomende lucht direct naar achteren loodst: de achterste luchtzakken en de dorsobronchen. De diameter van deze mouw varieert door de aanwezigheid van cirkel-vormige spiercellen in de wand. Gevoelige cellen in de wand sturen dit mechanisme. Ze reageren op de intensiteit van de luchtstroom en de CO_2-concentratie van de ingeademde lucht. In rust is de mouw het nauwste en bij activiteit het breedste zodat de verse lucht sneller op de juiste plaats terecht komt. Bij de uitademing (figuur 3b) gaat het borstbeen zijn oorspronkelijke positie terug innemen en ontstaat een overdruk in de borstholte. De centrale luchtweg, voor meer dan de helft omgeven door de achterste luchtzakken, wordt hierdoor opnieuw via de lus over de parabronchen gestuurd. Hoe groter de luchtstroom hoe groter het drukverschil zal zijn en hoe meer lucht de weg langs de lus neemt. Zo slaagt een vogel erin om bij zware inspanningen een extra tandje bij te steken.

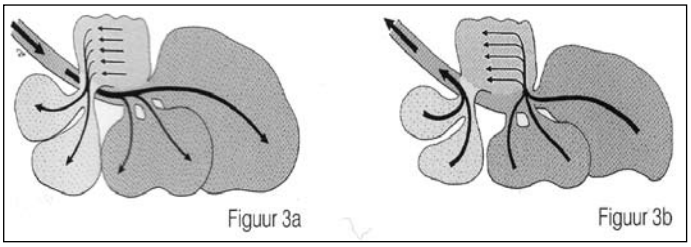
Ademgas	Luchtsamenstelling in de verschillende luchtzakken op het einde van het inademen (vol. %) – hoen					Samenstelling van de uitgeademde lucht (vol. %)
	Nek	Vorkbeen	Voorste borstkas	Achterste borstkas	Buik	
O_2	15,6	14,6	16,3	17,4	19	13,5
CO_2	3,2	5,0	3,2	3,4	2	6,5

Luchtsamenstelling in de lichtzakken op het einde van het inademen en samenstelling van de uitgeademde lucht bij hoenders

Krachtpatsers

Deze machtige zuurstofmachine laat vogels toe om prestaties neer te zetten waarvoor zoogdieren moeten passen: vliegsnelheden van 150 km per uur zijn eerder gewoon. Sommige trekvogels vliegen 50 tot 60 uur aan een stuk door en overbruggen duizenden kilometers. Radars namen vogels waar op

6 tot 8,5 kilometer hoogte. Het absolute hoogte record bedraagt 11,3 km! De luchtdruk bedraagt der slechts 20% van deze op zeeniveau en de temperatuur is er -50 C. De studie van het ademhalingsstelstel van vogels is op zich een boeiend studiegebied. Bovendien leveren zij ons bijkomende informatie over de kwaliteit van hun en onze leefomgeving want vogels komen bijna overal op aarde voor. Hun welzijn is ook het onze. Het in stand houden van de biodiversiteit is daarom ook voor ons van belang. Initiatieven die oproepen om vogels te inventariseren verdienen onze volledige steun want ze bieden ons een signaalfunctie en zijn de ideale graadmeter voor een gezond milieu.

Figuur 3a Figuur 3b

Hieronder zit een merel te zingen. Het fonetische apparaat van de vogels is de syrinx. De toon wordt geproduceerd door twee trommelvormige membramen die trillen onder invloed van de uit de longen geperste lucht. De spieren rondom de syrinx laten toe de toonhoogte te regelen door de druk op die membramen te wijzigen. Bij de zangvogels, waarbij de syrinx het verst geëvolueerd is, zorgen minder dan zeven paar spieren voor deze toonregeling.

Aankomst gierzwaluwen

Karel Knip

(Overgenomen uit NRC Handelsblad. Bron : Nuijen, Knip)

Alledaagse wetenschap

Tien jaar geleden werd hier statistiek gepubliceerd over het verloop in de jaarlijkse terugkeerdatum van de gierzwaluw. De 'arrival date of the common swift', zoals dat heet bij Google. Sinds 1973 houdt een en dezelfde persoon in een en dezelfde stad op een een en dezelfde route door die stad (in Amsterdam, van de Plantage langs de wallen naar het donkere westen- en terug) bij wanneer hij in april of mei de eerste gierzwaluwen ziet. Elk jaar noteert hij dat op een eeuwigdurende kalender. Dit jaar werden de eerste zwaluwen op zondagavond 22 april gezien. Let wel: dat luistert nauw. Een kilometer naast de route had een verbeten medewaarnemer tot aan woensdag-avond 25 april nog niets gezien. Tot ze op AW-aanwijzing op de juiste datum een kijkje nam: boven de synagoge. Op de site www.gierzwaluw.com valt te lezen dat anderen trouwens wel een week eerder waren. In de eerste dagen, als de gierzwaluwen nog niet schreeuwen, ontsnappen ze makkelijk aan de aandacht. Ook passeren dan vaak Einzelgänger die hoogstens wat dralen boven de stad en dan verder trekken. De vraag is of die mogen meetellen in de lokale statistiek. Waarschijnlijk niet, want elke stad in Nederland heeft zijn eigen honkvaste giezwaluwen die vaak jarenlang hetzelfde nest gebruiken. Hun ritmiek wil je weten. In 1997 waren al 22 bruikbare waarnemingen verzameld, inmiddels zijn het er tien meer. Ze staan hieronder samen met die van een ander die vijfentwintig kilometer verderop al langer bezig is. Zo langzamerhand zijn er aardige conclusies uit te trekken.

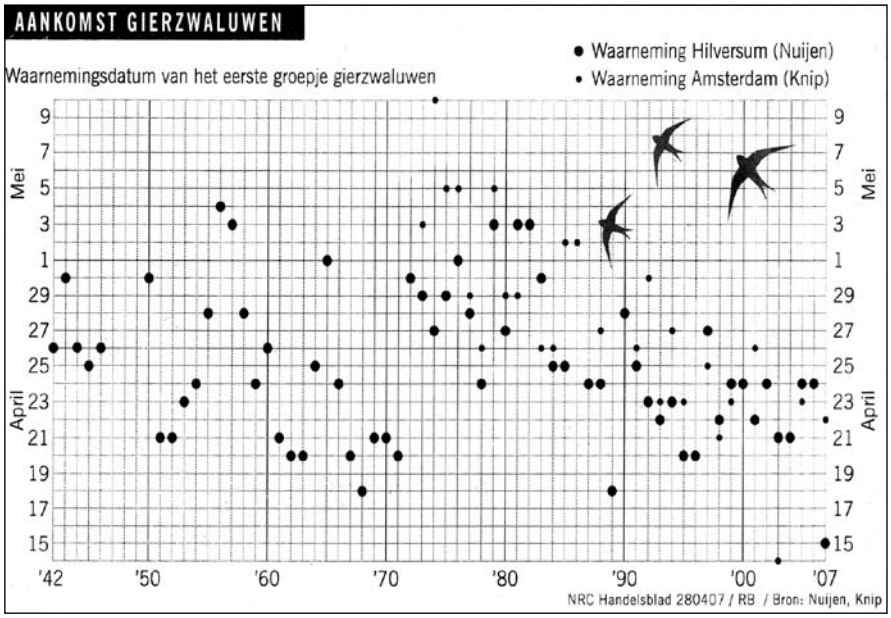
Toen de gierzwaluwwaarnemingen in1997 voor het eerst in een grafiek werden gezet werd een vreemde trend zichtbaar: de vogels bleken in de loop van de jaren steeds eerder terug te komen uit zuidelijk Afrika. Rond 1975 werden de eerste dieren vaak pas in mei gezien, geleidelijk aan schoof die grens naar voren tot hij in 1997 rond 23 april lag. In een kwart eeuw was de aankomstdatum wel 10 dagen naar voren geschoven. Dat is niet weinig, want de gierzwaluw brengt nauwelijks honderd dagen in Nederland door. Begin augustus is hij verdwenen.

Tien jaar geleden ontstond wereldwijd grote belangstelling voor allerlei fenologische verschuivingen die lijken samen te hangen met klimaatsverandering. Niet alleen de gierzwaluw kwam eerder terug, tientallen andere vogelsoorten bleken dat ook te doen. Ze leggen eerder eieren en gingen eerder broeden, het was een hele sensatie. De AW-gierzwaluwenreeks leek prachtig in het modebeeld te passen.

Kort na de publicatie van de statistiek arriveerde de brief van lezer H. Nuijen in Hilversum. Nuijen werd op zijn vijftiende lid van de NJN, de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie, en noteerde in 1942 zijn eerste gierzwaluwaankomst: 26 april. Hij werd een enthousiaste vogelaar, ging minstens driemaal per week naar buiten en heeft elk jaar bijgehouden wanneer hij de eerste gierzwaluw zag. Boven Hilversum, want dat is waar hij zijn hele leven is blijven wonen. Ook zijn waarnemingsreeks is dus homogeen, hij staat hieronder in rood afgedrukt. Eergisteren heeft Nuijen op verzoek de waarnemingen van de laatste tien jaar doorgegeven. Dit voorjaar had hij zijn record: 15 april.

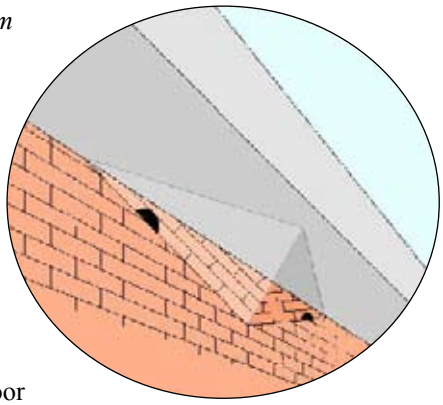
In alle eenvoud is het verzamelde werk hieronder onthutsend en onthullend. De trends boven Amsterdam en Hilversum zoals die na 1972 werden waargenomen ontlopen elkaar nauwelijks en interessant genoeg wordt het verschil tussen de twee reeksen steeds kleiner. Met Nuijen is nooit enig contact geweest en je mag dus vaststellen dat de waarnemingsreeks betekenis heeft. Dat is punt één: het is geen rommeltje wat daar staat, er is goed opgelet. Dat geeft recht om verdere conclusies te trekken. Bijvoorbeeld, dat de trend naar alsmaar vroeger terugkeren aan het kenteren is. Het einde lijkt in zicht, in de laatste tien waarnemingen zit geen significante vervroeging meer. Veel belangrijker: een vroege aankomst rond 23 april zoals de laatste jaren is gewoon geworden, is helemaal geen zeldzaamheid. Het heeft zich eerder voorgedaan. In de jaren zestig arriveerden de gierzwaluwen zelfs vaak al op 20 april. Tussen 1968 en 1982 schoof de aankomstdatum weer naar achteren. We stellen daarom vast dat waarnemingsreeksen van 25 jaar of korter eenvoudig te kort zijn om daaruit vergaande conclusies

te trekken. En dat het dus zeker niet is toegestaan om de huidige vroege aankomst in verband te brengen met het broeikaseffect. Toen tussen 1958 en 1972 de gierzwaluwen ook een tijdlang alsmaar eerder terug gingen komen werd het hier helemaal niet warmer maar juist kouder.
Toch wordt nu allerwegen, maar vooral in Engeland, de vroege trekvogelterugkeer wèl unverfrohren in verband gebracht met het broeikaseffect. Als bezeten zijn de Engelsen op jacht naar de eerste koekoeken, zwaluwen, plevieren en rietzangers en in bijna alle gevallen zijn de laatste dertig verschuivingen naar voren vastgesteld. In de *Proceeding of the National Academy of Sciences* van 14 oktober 2003 geeft Peter Cotton uit Plymouth een aardig overzicht. Gemiddeld is de vervroeging die de statistische verwerking van de waarnemingen laat zien zo'n drie dagen per decennium. Een paar nare vogeltjes, zoals de braamsluiper, het paapje en de gele kwikstaart, blijkt trouwens stelselmatig *later* terug te keren maar dat brengt Cotton niet van zijn stuk: het is de klimaatsverandering die het hem doet. Maar de verandering van welk klimaat eigenlijk? Van jaar tot jaar bleek er weinig samenhang tussen 'arrival date' en de temperatuur in Engeland. Logisch, hoe zouden de vogels in Afrika ook moeten weten dat het in Plymouth warm is als ze besluiten Senegal te verlaten. Het lijkt erop dat het veel simpeler zit: ze vertrekken eerder omdat het in het winterkwartier warmer wordt. De gierzwaluwen laten zien hoe het weer in Afrika verandert.

Mimicry voor nestkasten

Een suggestie van Harm Peeters

Het ontwikkelen en optimaliseren van kunstmatige broedgelegenheden voor gierzwa-luwen ligt geheel in de lijn van de gierzwaluw-bescherming.
De volgende criteria voor extern aangebracht kunst-nesten zijn daarbij zeker van belang: minimaal in prijs en laag in gewicht, optimaal in eenvoud, duurzaamheid en aantrekkelijkheid zowel voor mens als vogel.
Vooral dit laatste is vanuit de optiek van een gierzwaluw pas echt het geval als een en ander niet opvalt, dus "onzichtbaar" aanwezig is. Wat dat betreft zijn goede inbouwstenen met voorgemetselde muurstenen, tmaar wel op de goede hoogte en windrichting aangebracht, optimaal. Maar ook een "mobiele" nestkast kan een nagenoeg onzichtbaar onderdeel van een gebouw zijn. Het is slechts een zaak van goed lijnenspel, structuur van het oppervlak en de juiste kleurencombinatie. Een voorbeeld daarvan is in de aanhang aanwezig.
In het belang van vogel en mens zou het een streven van GBN kunnen zijn om dit soort nestkasten te promoten.
Hierbij doe ik de suggestie aan het bestuur van GBN om zich te gaan orienteren naar nieuwe mogelijkheden voor de ontwikkeling van mimicry nestgelegenheden naar boven omschreven richtlijnen, teneinde de kwaliteit van externe nestkasten naar

Vleugels van gierzwaluw ontrafeld

(Overgenomen van VroegeVogels.nl; Bron: WUR)

Datum: 27 april 2007
Gierzwaluwen passen in hun zweefvluchten de vorm van hun vleugels voortdurend aan om efficiënt te vliegen en manoeuvres te maken. Daardoor weten zij hun vliegprestatie tot een factor drie te verbeteren. Dat concludeert een team van onderzoekers dat in een windtunnel metingen verrichtte aan de vogelvleugels en de uitkomsten vergeleek met waarnemingen in het veld. De onderzoekers van Wageningen Universiteit, Rijksuniversiteit Groningen, TU Delft, Universiteit Leiden en collega's in het Zweedse Lund presenteren hun bevindingen deze week in het omslagverhaal van *Nature*. Het onderzoek past in de nieuwe trend in de luchtvaarttechniek die zich laat inspireren door het vlieggedrag van vogels.
Gierzwaluwen, die vrijwel hun hele leven in de lucht doorbrengen, veranderen tijdens het maken van zweefvluchten voortdurend de vorm van hun vleugels. Soms staan de vleugels wijd uit, soms zijn ze schuin naar achteren gericht. De vormveranderingen zijn voor vogelaars en leken gemakkelijk waar te nemen. Onderzoekers in Nederland en Zweden hebben geprepareerde vleugels van vijftien gierzwaluwen doorgemeten in een windtunnel. De dode gierzwaluwen, waren afkomstig van vogelopvangcentra. Het team bepaalde de draag- en weerstandskrachten die de vleugels opwekken bij verschillende vormen, hoeken en vliegsnelheden tot 30m/s (108 km/uur). Sommige van die combinaties waren in de windtunnel extremer dan in natuurlijke situaties.

(Nawoord redactie: in het volgende Bulletin doet Evert Pellenkoft verslag van zijn ervaringen opgedaan bij een experiment in de windtunnel, dat hij mocht bijwonen).

Doe mee met MUS!

Landelijk gezien is het project MUS, een initiatief van Vogelbescherming Nederland en SOVON, met 430 telgebieden een groot succes aan het worden.

Van de meeste vogelsoorten in ons land is al heel veel informatie beschikbaar, maar hoe het ze in stedelijk gebied vergaat is helaas niet goed bekend. Toch is kennis over aantalsontwikkelingen in steden en dorpen essentieel voor het effectief beschermen van onze stadsvogels, waarvan er een aantal, zoals de huismus en huiszwaluw, al op de Rode Lijst is beland. Ook voor het beschrijven van landelijke aantalsontwikkelingen is kennis over de stad voor veel soorten van belang. Immers, 16% van Nederland bestaat momenteel uit stedelijk gebied en die oppervlakte zal in de toekomst alleen maar toenemen. SOVON Vogelonderzoek Nederland en Vogelbescherming Nederland starten daarom in het voorjaar van 2007 een nieuw meetnet, MUS (Meetnet Urbane Soorten) geheten. Door te kiezen voor relatief laagdrempelig project, dat bovendien niet veel (vrije)tijd kost, proberen we zowel de huidige vogeltellers als nieuwe tellers te bereiken.

Beter inzicht in aantallen van stadsvogels als gierzwaluw
Binnen het MUS-project streven we ernaar om zoveel mogelijk informatie over vogels van bebouwde gebieden te verzamelen. Zo kunnen we beter een indruk krijgen van het voorkomen, de verspreiding en de toe- of afname van de stadse vogels, om ze op die manier te kunnen beschermen. Een goed voorbeeld is de gierzwaluw. Er zijn allerlei indica-ties dat het met de gierzwaluw in ons land niet goed gaat, maar betrouwbare aantallen en gegevens over verspreiding en voorkomen zijn niet beschikbaar. Dit komt voor een belangrijk deel door het feit dat met de huidige telmethoden het aantal gierzwaluwen niet goed in kaart gebracht kan worden. Door middel van het MUS-project hopen we een beter inzicht te krijgen in de verspreiding en het voorkomen van deze straatjakkeraar.

Beeld over aantallen van belang voor bescherming
Een ander voorbeeld is de huismus. Dat het met deze soort bergafwaarts gaat in Nederland is inmiddels bekend. Waar komen nog mussen voor, en waar niet? Zijn er binnen Nederland verschillen tussen steden? Hoe 'stads' is de mus eigenlijk nog? We weten het niet echt goed. Pas als een betrouwbaar beeld van de aantallen, de verspreiding en het voorkomen gevormd is, zijn er gerichte beschermingsmaatregelen te nemen voor deze Rode Lijst-soort.
Vindt u het leuk om in uw omgeving te tellen?
Iedereen die het leuk vindt om in zijn eigen omgeving vogels te tellen en die alle stadse vogels op uiterlijk en geluid kan herkennen, wordt opgeroepen om mee te doen. Er zijn drie tellingen per seizoen. De eerste twee vinden plaats in de ochtenduren, tussen 1 en 30 april en tussen 15 mei en 15 juni. De derde telling, tussen 15 juni en 15 juli, vindt plaats in de avond om gierzwaluwen en andere 's ochtends minder actieve soorten te registreren (bijv. huismussen). De verwachte tijdsbesteding is ongeveer anderhalf uur per telling. Het is de bedoeling dat waarnemers hun telroute meerdere jaren gaan tellen.

Hoe doet u mee?
MUS zal geheel digitaal, dus zonder papierwinkel worden uitgevoerd. Daarnaast zullen uitgebreide mogelijkheden beschikbaar komen om de resultaten te bekijken. Zin om mee te doen? Surf naar www.sovon.nl voor meer informatie.

REGIONIEUWS

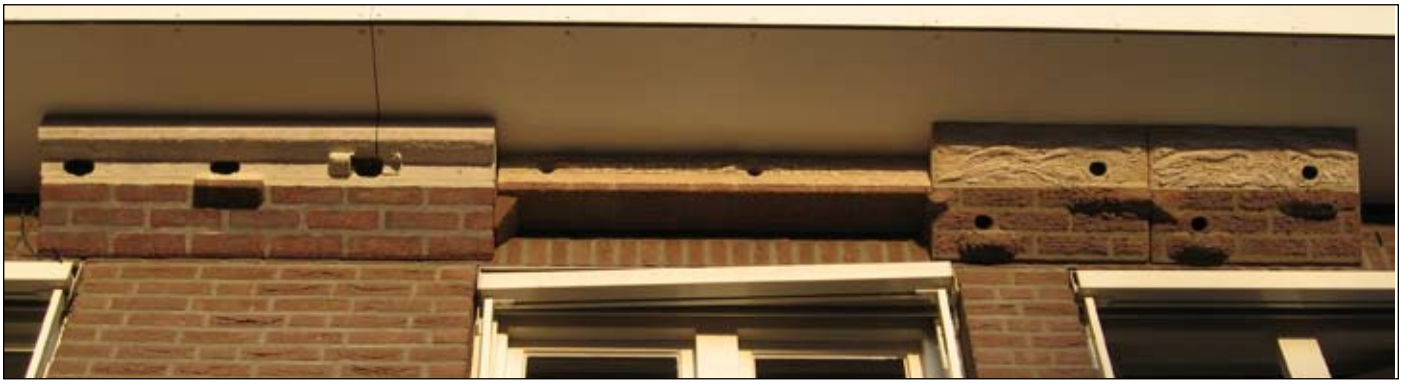

Foto uit Arcen

Dit zijn de tussenproducten van deze winter, nieuw bevestigd naast het huis van een vriend. (Het betreft bij deze kasten niet het nieuwe systeem "Swiftshotel"). De lange smalle tussenkast en de "ruwere" driehoekige kasten zijn gemaakt van het lichte materiaal " DO-IT ", het geëxtrudeerde piepschuim. Het ruwe oppervlak komt door aanbrengen van een cementmengsel, waar deze platen (voor o.a. betegelen van badkamers) ook voor gemaakt zijn. De meeste invlieggaten hebben aan een kant een extra ruw "steenuitsteeksel" om de kennismaking te vergemakkelijken.
Nu maar weer even afwachten, want ik heb hier nog geen "huiseigenaren" en/of woningzoekenden gezien.

Harm Peeters, Arcen

Nuth geeft gierzwaluwen nieuwe broedplekken

Zoals u hebt kunnen lezen in het vorige bulletin, had mevrouw Joke Willaert uit Nuth bij Wonen Zuid, dhr. J. Moonen, aan de bel getrokken nadat bleek dat er gierzwaluwnestplekken zouden verdwijnen. Die beltrekkerij heeft een positief staartje gekregen. Op 22 maart jl. werden in de Donatustraat en de Barbarastraat 28 dakpannen vervangen door gierzwaluwdakpannen. Dankzij de inspanningen van mevrouw Willaert is het gelukt om de pannen op het dak te krijgen voordat de vogels terugkomen. Hopelijk gaan ze dan zoeken in de onmiddellijke omgeving van hun oude broedplek.
Mevrouw Willaert houdt de redactie vast op de hoogte.

Marleen Andriessen

Organist met een vogelhart

Als je een middag door Meppel rijdt met Hendrik Snel in je gezelschap, dan kom je vol inspiratie weer thuis. Ik had dat geluk. Zaterdag 4 november jl. bezochten we samen diverse plekken in Meppel, om te kijken wat de bouwresultaten met neststenen voor gierzwaluwen van Hendrik zijn. En ik kan u verzekeren, die resultaten zijn er uitgebreid!!!

Hendrik is een bevlogen man, vol enthousiasme vertelt hij over de gierzwaluw, want die vogel heeft wel een bijzonder plekje in zijn hart. Maar niet alleen de gierzwaluw, ook de huismus en de spreeuw kan op de medewerking van Hendrik rekenen. En als hij over zijn vaal rode postduiven begint, bemerk je een en al liefde voor dat dier. Hendrik is een vlot pratende man. Alles in Meppel, waar er gebouwd of afgebroken gaat worden, volgt hij op de voet. De Meppeler Courant wordt nauwlettend gevolgd, maar ook de besluiten van de gemeenteraad houdt hij in de gaten. En elke keer staat hij weer op de stoep van het stadhuis, of bij de wooncoroporatie. En door zijn deskundigheid en de vlotte babbel is hij intussen wijd en zijd bekend. Als er tegenwoordig in Meppel bouwplannen worden gemaakt, komt er eerst een telefoontje richting Hendrik met de vraag, wil je even komen kijken waar we neststenen voor gierzwaluwen in kunnen metselen. Zo gebeurde dat onlangs, waar de nieuwbouwplannen voor de brandweerkazerne op tafel lagen.

Maar denk niet, dat dat allemaal vanzelf is gekomen, heel wat jaren is er veel energie ingestoken. Steeds weer naar die informatie-avonden en naar die inloopavonden. Steeds weer de vinger opsteken tijdens zo'n avond, als er gevraagd wordt, zijn er vragen. Je ziet eerst de gezichten van de projectontwikkelaars vertrekken, zo van, moet dat nou???? Maar gelukkig zijn er op diverse plekken ook mensen, die enthousiast meewerken.

In de binnenstad zijn al heel wat oude huizen afgebroken, daar moest een parkeergarage komen, of daar moest een grootwinkelbedrijf komen. Elke keer is er gesproken over neststenen voor gierzwaluwen en gelukkig, daar had Hendrik resultaat. Op de ene plek 4 neststenen, op een andere plek 8 neststenen en op weer een andere plek 12 neststenen. En dan worden buurtbewoners betrokken bij zo'n project, want Hendrik vraagt een buurman, wil je die muur in de gaten houden in de zomer. Zo werkt het enthousiasme voor de gierzwaluw als een olievlek, steeds meer mensen worden er bij betrokken.

Als de nieuwbouwbuurt Berggierslanden in Meppel opgezet wordt, komen daar ook verzoeken binnen om neststenen in te metselen. Eerst reageren de plannenmakers niet erg enthousiast, maar na lang aandringen en na positieve geluiden van de toekomstig bewoners, gaat de bouwmaatschappij overstag. Nu de nieuwe huizen bijna bewoond kunnen worden, zitten er heel wat neststenen ingemetseld. De toekomst voor de gierzwaluw in die buurt is de volgende 40 jaar verzekerd.

Het hele jaar door wordt er gewerkt aan de gierzwaluw. 's Winters houdt hij op diverse plekken een lezing, zo ook 2 jaar geleden in Hasselt. Het gevolg was, dat een aantal mensen een apart werkgroepje opzetten, om de gierzwaluwen in Hasselt beter te volgen. Zo gaat het ook in Gorredijk en in Leeuwarden.

En dan zomers op de fiets, bouwactiviteiten in de gaten houden. Zo rijdt hij deze zomer door Zwartsluis, er wordt de remise van een busmaatschappij afgebroken. Tot zijn grote schrik ziet Hendrik, dat er volop huiszwaluwen en boerenzwaluwen rondvliegen! Direct wordt actie ondernomen, de gemeente ingelicht en zelfs contact gezocht met Algemene Inspectie Dienst. Het gevolg is, dat de afbraak onmiddellijk gestopt wordt, iets waar de aannemer niet blij mee is. De vogels kunnen hun broedsels afmaken en daarmee is een vogeldrama voorkomen.

Naast al deze werkzaamheden in het veld, is Hendrik ook nog in de natuurvereniging actief als bestuurslid. Een prachtig monumentaal theehuis is hun onderkomen, echt een juweeltje!! In een lommerrijke omgeving, met een gracht en een dierenweide met damherten in de nabijheid, een gebouwtje om jaloers op te worden.

Maar als je Hendrik naar zijn echte liefde vraagt, dan komt er toch een onverwacht antwoord. Boven al die activiteiten voor de vogels gaat het orgel en de orgelmuziek. In de woonkamer staat een prachtig orgel, maar ook in de kerk worden menig uurtje de toetsen van het kerkorgel bespeeld. Ook vindt hij nog tijd om zelf orgelstukken te componeren, stukken waarvan de uitgever van orgelmuziek graag gebruik maakt. Als je daarnaast nog echtgenoot, vader en opa bent, dan zijn je dagen rijk gevuld.

En dan te bedenken, dat Hendrik ook nog de eerste voorzitter van onze eigen vereniging GBN was. Je vraagt je wel eens af, waar haalt zo'n man de tijd en de energie weg?

We wisselen nog wat bijzonderheden uit over de gierzwaluw. Wat is de beste nestkast en de beste neststeen. Met enkele neststenen in de kofferbak van mijn auto, neem ik afscheid van Hendrik, we bellen nog binnenkort……

Als ik weer naar huis toe rij, begrijp ik, dat ik met een bijzonder bevlogen man gesproken heb. Ik voel het enthousiasme ook bij mij weer volop aanwezig, en kijk alweer uit, naar volgend voorjaar, was het maar weer eind april, dan kon ik weer gierzwaluwen zien vliegen. Maar ook is er weer inspiratie, om een volgend gesprek met de bouwvereniging aan te gaan.

Hendrik bedankt voor je tomeloze inzet!!!

Dedemsvaart, 4 november 2006, Johan Tinholt
(tevens de fotograaf van een paar voorbeelden in Meppel)

Een mooi gierzwaluwjaar in Groesbeek

Koninginnedag was de zwaluwendag; de eerste gierzwaluw vloog regelrecht in één van de kasten. Na een paar weken brak er lichte paniek bij mij uit, ik zag nl. een gierzwaluw met een witte bef. Direct dacht ik aan een alpengierzwaluw.
Een vogelspotter werd erbij gehaald maar we kwamen er niet uit. Totdat we zagen dat er een witte veer vastgeplakt zat op de borst. De oorzaak van deze witte bef werd duidelijk toen ik enige tijd later gierzwaluwen rond de mega kippenfarm in Groesbeek zag vliegen. Ze waren al vliegend de rond vliegende veren aan het verzamelen.
Rond Pinksteren kwam ik thuis van een korte vakantie en er lag een kapot ei op de stoep. Aangezien ik dit al vaker had meegemaakt dacht ik dat het een ongelukje was geweest.
In huis gekomen zette ik de camera aan en ik zag net dat een gierzwaluw een ei in de snavel nam en uit de nestkast vloog. Ik ging ook direct naar buiten en ik zag dat de gierzwaluw het ei zo uit de snavel kapot liet vallen.
Later is ook het derde ei naar buiten gegooid.
Een paar weken later lagen er weer drie eieren in het nest en die zijn gelukkig gewoon uitkomen.
Eind augustus wilde ik mijn huis maar eens opnieuw in de verf gaan zetten. Ook de overstek was aan een verfbeurt toe.
Omdat er nog kasten bezet waren begon ik aan de kant, waar geen kasten hangen, te schilderen. De laatste gierzwaluwen waren intussen uitgevlogen. Na een paar weken was ik bij de kasten aangekomen. Ik haalde de kasten van de muur en ging door met schilderen. De kasten werden later natuurlijk weer terug gehangen.
Ik stond net op de steiger en plotseling vlogen twee gierzwaluwen naar de plek waar een uur geleden nog de kast hing . Na een paar vergeefse pogingen vlogen de zwaluwen weg en ik kon de schilderklus nu zonder zorgen verder afma-ken. Als de jongen zijn uitgevlogen keren ouders nog wel eens terug naar de nestkast, heb ik ontdekt.
Van de twaalf kasten waren er afgelopen seizoen (2006) acht bezet en dit jaar (2007) hang ik er weer twee bij.

Henk Klaassen

Nieuwe behuizing gierzwaluwen in Deurne

Uit: Weekblad voor Deurne/Peelbelang

In februari 2007 hebben leden van vogelwerkgroep De Kulert en Gierzwaluwbescherming-Nederland, samen met medewerkers van Bergopwaarts Bouw en Bouwbedrijf Coopmans Lutters gierzwaluwkastjes opgehangen in de Koolhof.
In totaal werden zo'n 20 nestkastjes opgehangen bij 7 woningen aan de Dieze, Weerijs, Leigraaf en Maassingel. De actie was een initiatief van Bergopwaarts waarvan medewerkers bij renovaties in de afgelopen jaren nestjes vonden van gierzwaluwen. Tijdens de renovatie werkzaamheden werden een aantal invliegopeningen en nesten intact gehouden. Op plaatsen waar door renovatie nestjes verwijderd moesten worden besloot de woningbouwcorporatie nestkasten op te hangen. Alle bewoners kregen een brief waarin ze konden aangeven of ze hiervoor belangstelling hadden.

Gierzwaluw in trek in Voordorp - Utrecht

Uit een persbricht van de gemeente Utrecht, 16 april 2007

De gierzwaluw is een bedreigde stadsvogel. Bewoners uit Voordorp wilden hier iets aan doen. Ze dienden een verzoek in bij de gemeente om extra broedgelegenheid voor gierzwaluwen in de wijk te creëren. De gemeente komt graag aan dit verzoek tegemoet en besteedt deze maand extra aandacht aan het behoud van de gierzwaluw in de stad. Bewoners van Voordorp kunnen met een flinke korting een speciale gierzwaluwnestkast aanschaffen. Leerlingen van basisschool Voordorp volgen op dinsdag 17 april a.s. een speciale gierzwaluwles op Griftsteede.

Nestkasten in trek

Bewoners van Voordorp hebben eind maart een wijkbericht met kortingsbon ontvangen. Met deze bon kunnen zij tot 16 april 2007 voor € 7 (i.p.v. € 32,95) een gierzwaluwnestkast kopen op Griftsteede in het Griftpark. Vanaf 16 april krijgen ook bewoners uit andere wijken de gelegenheid om (zolang de voorraad strekt) de voordelige nestkast aan te schaffen.
De kasten zijn erg gewild: in de eerste week van de actie zijn al 40 nestkasten verkocht en nog eens 30 kasten besteld. De kasten zijn te bestellen via gierzwaluwen@utrecht.nl.
De nestkasten die de gemeente Utrecht aanbiedt, zijn speciaal ontworpen voor deze actie en gemaakt van duurzaam FSC-hout. Omdat gierzwaluwen bij voorkeur in kolonies broeden, is de kans van slagen groter naarmate er meer nestkasten worden opgehangen. Het vinden van goede nestruimte is overigens niet alleen een probleem van de gierzwaluw. Meer stadsvogels hebben het op dit moment moeilijk met het vinden van een plekje.

De van Bemmelstraat in Amersfoort

In 2006 kregen wij in Amersfoort een kleine subsidie van Stichting Utrechts Landschapsbeheer. Van dit geld hebben we houten nestkasten, model Zeist, laten maken bij de Wissel (een werkplaats voor mensen met een verstandelijke handicap). Er werd in de straat, op het mededelingen bord, een brief opgehangen en konden de bewoners van de Bemmelstraat doorgeven of ze in aanmerking wilden komen voor een nestkast. Een 8-tal kasten zijn opgehangen aan de huizen van geïnteresseerden.
Dit jaar (2007) wordt ook in de Verhoevestraat weer aandacht gevraagd voor de woningnood van de gierzwaluwen. Deze twee straten liggen in een van oudsher gierzwaluwrijke buurt. Door renovatie en de nieuwe dakopbouw van veel woonhuizen dreigt de gierzwaluw te verdwijnen. Gelukkig zijn steeds vaker de bewoners zich ervan bewust dat de gierzwaluwen moeten blijven in hun straat.

Prutsen om een hoekje foto: M. vd Lelie

Kunst in Veenendaal

Op 27 april jl werden deze 'nestelpokken' door de wethouder uit Veenendaal in bijzijn van Woonstichting Patrimonium officieel onthuld. Er moest kunst in de wijk komen en kunstenaar Martin Borchert maakte deze kunst. In de bollen zitten standaard gierzwaluwnestkasten. Er komen er nog meer. De Woonstichting is heel actief op het gebied van het scheppen van nestplekken voor gierzwaluwen.

Moordrecht

Appartementen met plek voor gierzwaluwen in Moordrecht
De woningcorporatie Mozaïek Wonen bouwt vijftien appartementen en twaalf ééngezinswoningen. Aangezien er steeds minder nestruimte is voor gierzwaluwen heeft de corporatie in de kopgevels nestkasten laten inmetselen zodat de vogels in Moordrecht weer naar hartelust kunnen broeden.

Uffelte

Uit: Dagblad van het Noorden 11 april '07, Jolanda de Kruyf

Vogelwacht Uffelte schiet gierzwaluw te hulp.
Zonder hulp van de mens verdwijnt de gierzwaluw naar gastvrijere oorden. Zo ver wil de vogelwacht Uffelen en omstreken het niet laten komen. Tijdens de recente restauratie van de hervormde kerk in Havelte plaatste de Vogelwacht vijftig gierzwaluw dakpannen. Dit voorjaar worden de nieuwe paartjes actief gelokt; boven de gewelven van de kerk is een laptop met geluidsboxen geïnstalleerd. Vanaf begin mei klinkt daaruit drie keer per dag de hoge roep van de gierzwaluw, in de hoop dat de broedparen op hun vlucht in de gierzwaluw dakpannen zullen schieten.
Ook aan de gevels van de Veenbesstraat in Uffelte worden binnenkort 32 nestkasten bevestigd voor de koloniebroeder. Aannemer Thalen uit Wapserveen stelde belangeloos werkplaats en gereedschap beschikbaar voor de bevlogen bouwers van de Vogelwacht. Sietze Grave en Fred van Emden beijveren zich voor meer voorlichting over de vogel die onlosmakelijk verbonden is aan ons ecosysteem. Het respect voor de broedvogel uit zich in succesvolle lobby's bij woningcorporaties en de bouwsector.
In Uffelte broeden jaarlijks twaalf paartjes.

Gierzwaluwen in Leiden en Rotterdam

bSR ecologisch advies is in het kader van het Stadsnatuurmeetnet Leiden in 2004 gestart met het inventariseren van gierzwaluwen in Leiden. In 2005 zijn door bSR enkele losse inventarisaties in Rotterdam en Delft uitgevoerd.
Het afgelopen seizoen zijn door bSR wederom gierzwaluwen in Delft en Leiden (stadsnatuurmeetnet 2006) geïnventariseerd. Daarnaast heeft bSR met ondersteuning van GBN en in samenwerking met het Rotterdams Milieucentrum (RMC) in het voorjaar van 2006 vanuit het project Natuur in Kaart de cursus Gierzwaluwen in Kaart georganiseerd. In twee avonden werden Rotterdammers wegwijs gemaakt in het inventariseren van gierzwaluwen. Vervolgens zijn zij in Rotterdam gierzwaluwen gaan inventariseren.
Hieronder treft u de methodeomschrijving en resultaten aan van de inventarisaties in Leiden en Rotterdam van de seizoenen 2004 (Leiden) en 2006 (Leiden en Rotterdam).

Leiden 2004 & 2006
Op voorstel van het Centrum voor Milieuwetenschappen Leiden (CML) van de Universiteit Leiden is besloten om ten behoeve van het Stadsnatuurmeetnet Leiden een methode toe te passen waarbij een globaal beeld van de grootte van de populatie wordt verkregen. Tevens geeft dit een indicatie waar zich kolonies kunnen bevinden.

methode
Gierzwaluwen worden geteld, niet de exacte nestplaatsen. Dit laatste geeft een nauwkeuriger beeld van de aanwezige populatie, maar is ook zeer arbeidsintensief. Vanaf vaste telpunten worden rondvliegende en schreeuwende gierzwaluwen genoteerd. Dit gebeurt tijdens drie bezoeken in de avonduren van warme zomerdagen in de periode half juni - half juli (Tabel 1). De reden hiervoor is dat gierzwaluwen in kolonies broeden en dat bij mooi weer 's avonds de kolonie, dat wil zeggen de broedende en niet-broedende vogels, compleet is. In de genoemde telperiode zijn de meeste broedvogels aan het broeden en zijn de jongen nog niet uitgevlogen. Deze worden niet meegeteld omdat het onbekend is hoeveel het volgende seizoen zullen overleven. Dat zou een onjuist beeld van de gezonde populatie geven. Van schreeuwende gierzwaluwen wordt de windrichting ten opzichte van het telpunt genoteerd. Zo kan een globaal beeld worden verkregen van waar zich nestplaatsen kunnen bevinden. Met name de niet-broedende vogels vliegen rakelings langs of haken zelfs voor een kort moment aan de nestopeningen. Hierbij maken ze de voor gierzwaluwen kenmerkende schreeuw.

Tabel 1. Data gierzwaluwtellingen Stadsnatuurmeetnet Leiden in 2004 en 2006

	ronde 1	*ronde 2*	*ronde 3*
2006	*19 & 20 juni*	*29 & 30 juni*	*4 juli & 5 juli*
2004	*25 & 26 juni*	*1 juli*	*6 juli*

stadslandschapstypen en gierzwaluwtelpunten
Bij het opzetten van het Stadsnatuur-meetnet Leiden is de stad opgedeeld in zestien stadslandschapstypen. De gierzwaluwpunten liggen verspreid over de stad in de stadslandschapstypen Oude stenen ruimte, Oude tuinstad en Jonge tuinstad. Hierbij ligt een lichte nadruk op het centrum (verwacht werd dat Oude stenen ruimte het meest favoriet was voor gierzwaluwen). De

telling van één telpunt is in 2006 niet voortgezet, aangezien deze op de grens van Oude stenen ruimte en Oude tuinstad lag en niet binnen één uniform stadslandschapstype viel. Hiervoor is een nieuw telpunt gekozen, deze ligt hier niet ver vandaan, maar valt wel in zijn geheel binnen de Oude stenen ruimte (centrum). Deze keuze vergemakkelijkt later de vergelijking van gegevens van telpunten binnen dit type of met gegevens van telpunten in de andere twee stadslandschapstypen.

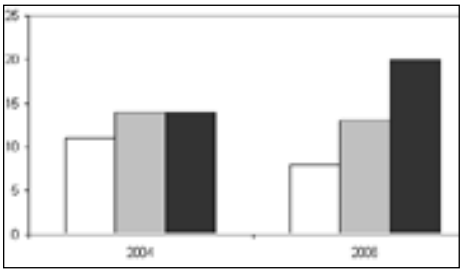
resultaten

Gedurende de drie ronden in 2004 is de Gierzwaluw 769 maal geturfd, in 2006 betrof dit aantal 825. In het eerste jaar werden gemiddeld dertien gierzwaluwen per telpunt geteld, het afgelopen telseizoen was dit veertien.

Dit zijn relatief kleine verschillen. Wanneer men echter naar het gemiddeld aantal waargenomen gierzwaluwen per telpunt en per telronde bekijkt dan springt de derde ronde van 2006 er ruim bovenuit (Figuur 1). Opvallend is dat er op dat moment sprake was van een hittegolf die al een week duurde, er was dus sprake van zeer stabiel zomerweer. Wellicht erg gunstig weer voor de gierzwaluwen om te blijven, er kunnen dan namelijk veel insecten in de lucht zitten. Bij slecht weer kunnen ze wel honderden kilometers wegtrekken, richting het goede weer. Maar ook bij dit stabiele zomerweer is het helaas niet voor iedereen prettig. Jonge gierzwaluwen in nesten onder dakpannen of andere ongunstig georiënteerde locaties hebben het dan zwaar en kunnen zelfs sterven. Bij extreem warm weer kunnen de verliezen groot zijn.

In tegenstelling tot deze 'gunstige' derde ronde in 2006 was het weer in de perioden van de eerste twee ronden en alledrie de ronden in 2004 redelijk overeenkomstig: wisselvallig en nat met er tussenin mooie dagen (www.knmi.nl), waarop dan ook geteld werd.

Tot slot kan worden beaamd wat werd verwacht. De grootste aantallen gierzwaluwen zijn tijdens beide teljaren in het stadslandschapstype Oude stenen ruimte geteld. Van de zes telpunten in het centrum heeft de helft een gemiddelde van 25 of meer waargenomen gierzwaluwen per ronde. Als tweede volgt het nabijgelegen type Oude tuinstad.

Figuur 1 Gem. aantal waargenomen vliegende zwaluwen per telpunt en per ronde in Leiden (wit: ronde 1; grijs: 2; zwart: ronde 3).

Rotterdam 2006

Op basis van de onder andere in Leiden opgedane ervaring en aanvullend advies vanuit het GBN werd besloten om ook in Rotterdam de vliegende gierzwaluwen vanaf vaste punten te gaan tellen. Dit om een vergelijking te kunnen maken tussen de Leidse en Rotterdamse populaties.

Een groot verschil tussen beide tellingen is dat de Rotterdamse tellingen door elf personen zijn uitgevoerd. De teldata zijn redelijk versnipperd, maar vallen grotendeels wel binnen de officiële telperiode 15 juni - 15 juli. Dit bemoeilijkt een vergelijking van het gemiddelde aantal vliegende gierzwaluwen per telpunt en per ronde. Voor aanvang van een volgende telling zal de tellers gevraagd worden om per ronde binnen bepaalde datumgrenzen te gaan tellen. Voorgesteld wordt om dit binnen de volgende drie deelperioden te plannen:

- o 15 juni tot en met 24 juni;
- o 25 juni tot en met 4 juli;
- o 5 juli tot en met 15 juli.

Wanneer slecht weer de tellingen frustreert, moet natuurlijk geschoven kunnen worden in deze grenzen. Deze datumgrenzen zouden ook kunnen worden overgenomen voor de tellingen van Leiden en elders. Dit om de vergelijking verder te optimaliseren.

gierzwaluwtelpunten

In tegenstelling tot Leiden was het prikken van telpunten in Rotterdam afhankelijk van de beschikbaarheid van tellers. Leidraad hiervoor was dan ook wie waar kan en wil tellen. Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in een concentratie van telpunten in deelgemeente Noord en enkele punten in de aangrenzende wijken van de deelgemeenten Kralingen-Crooswijk, Centrum, Delfshaven en Hillegersberg-Schiebroek. Verder liggen er nog een paar versnipperde telpunten in Hillegersberg-Schiebroek, Feijenoord, Overschie en Prins Alexander.

resultaten

Van de 35 telpunten zijn er 26 drie keer geteld. De Gierzwaluw is in Rotterdam in totaal op de 35 telpunten 1.116 maal geturfd. Wanneer alleen gekeken wordt naar de 26 telpunten welke drie keer zijn geteld dan blijven er 979 over. Het gemiddeld aantal waargenomen gierzwaluwen per telpunt (van 26) bedraagt dertien. Dit is vrijwel gelijk aan de gemiddelden in Leiden (veertien in 2006 en dertien in 2004, berekend over twintig telpunten).

De meeste gierzwaluwen zijn in het centrale deel van de stad geteld. In het van oost naar west lopend gebied Oostplein-Hofplein-Centraal Station zijn grote aantallen aangetroffen. De grootste aantallen zijn aangetroffen vlakbij het Hofplein (tussen Warande en Goudsesingel) en Centraal Station (bij de kerk aan de Statensingel). Hier werden per bezoek respectievelijk gemiddeld 47 en 30 exemplaren geteld. In diezelfde omgeving zijn nog enkele punten waar het gemiddelde rond de twintig uitkomt. Verder vallen op de telpunten met relatief grote aantallen in zuidelijk Hillegersberg-Schiebroek (tussen Kleiweg en Rozenlaan: gemiddeld 24), in Oud Overschie (aan de Pieter van Aschstraat: gemiddeld 24) en in Prins Alexander (metrostation De Tochten: gemiddeld 17). Met name de telpunten in Oud Overschie en Prins Alexander vallen op door hun geïsoleerde ligging. De punten van zuidelijk Hillegersberg-Schiebroek sluiten goed aan op de punten gelegen in Noord en vormen de noordgrens van het beter onderzochte centrale stadsdeel.

nestregistratie

Naast de hierboven genoemde telling hebben enkele vrijwilligers ook een intensievere inventarisatiemethode toegepast, namelijk het gedetailleerd in kaart brengen van de nestlocaties. Aan de hand van een registratieformulier kan worden aangegeven waar het nest of de kolonie zich bevindt, wat het aantal is en waar deze is of zijn gesitueerd (bijvoorbeeld onder dakpan of in nestkast). De situatie is door middel van een schets verduidelijkt. In totaal hebben vier deelnemers formu-lieren van tien nestlocaties en drie kolonies ingevuld geretour-neerd.

Hiervan bevonden twee locaties zich in een buitenwijk, de rest in de binnenstad. Deze methode van inventariseren en registreren is vrij intensief, aangezien alle potentiële locaties tijdens gunstige weersomstandigheden moeten worden bezocht en het soms veel tijd en dus geduld kost voordat de invlieg-opening van het nest in beeld komt. Dit kan de reden zijn voor het beperkt aantal ingestuurde formulieren.

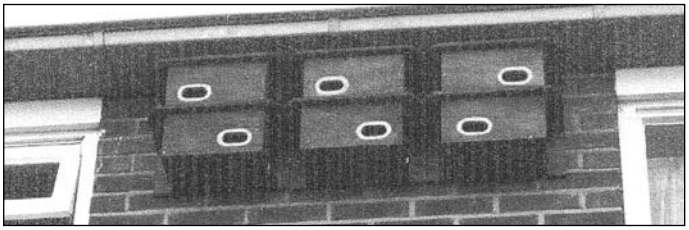
komende jaren

Hoofdzaak in Rotterdam is om de komende jaren een goed beeld te krijgen van de locaties met de grootste concentraties gierzwaluwen. Nadat hiervan een goed beeld is verkregen door middel van het tellen van vliegende gierzwaluwen vanaf vaste telpunten zal getracht worden om meer nestlocaties in kaart te brengen. Ondertussen blijven deze registraties natuurlijk van harte welkom!
Uiteindelijk zullen deze gegevens kunnen leiden tot concrete maatregelen voor de bescherming van de Gierzwaluw in Rotterdam. Het RMC tracht momenteel hiervoor de juiste contacten te leggen. Hierover volgt later meer.

Met dank aan: C. Beneden, R. Dieperink, D. Dijkshoorn, M. Epe, Y. Folmer, J. Groos, W. Hartmans, D. Hoek, J. v. Leeuwen, P. v. Leeuwen, F. en M. van der Lelie, v. Mourik, B. Rosbach, J. Smeele, C. Starrenburg, F. Tillemans, T. Visser en R. Wortelboer.

Deze tekst is tevens opgenomen in Natuurlijk Rotterdam, jaargang 7, nummer 2, oktober 2006; dit is een uitgave van bSR ecologisch advies (voorheen bureau Stadsnatuur Rotterdam); www.bureaustadsnatuur.nl/publicaties.htm.

Maurice Backerra

Oplossing in Haren (Gr)

Ons lid Henk van Wering uit Haren stuurde deze foto.

Gierzwaluw inventief in Zaandam!

Als je ziet hoe een gierzwaluw op zijn broedplek aanstormt in het vaste vertrouwen dat die plek eeuwig open blijft, dan ontroerd het mij vaak. Zijn wij mensen dat vertrouwen wel waard? Ik schaam me soms diep, een nieuw dak op een huis en zo'n beestje vliegt zich bijna te pletter! Steeds weer die herhaalde poging, een knal en weg is hij weer. Vergeleken met andere gevleugelde collega's zal een gierzwaluw niet snel onderzoeken of er elders iets beters te vinden is. Kenners zeggen dan ook dat ze weinig inventief zijn.

Geen airconditioning

Toch gebeurt er iets opmerkelijks in Zaandam op het Hanenpad. Het originele nest ligt onder het dak op een veel te hete plaats aan de zonkant. De hoge temperaturen hebben voor veel verlies van eieren gezorgd. Jan heeft de nestruimte doorgetrokken naar de logeerkamer door een tunnel naar binnen te maken. In de logeerkamer is een koelere nestplaats gemaakt. Helaas, de gierzwaluw accepteert het niet. Loert wel een paar keer door het gat naar binnen. Luistert intensief naar de lokgeluiden, maar stapt niet in het koelere huisje. Buiten hangt een nestkast, ook daar komen lokgeluiden uit. Tot onze stomme verbazing duikt hij daar wel in! Dit is voor de Zaanstreek een primeur, het eerste hok waar een gierzwaluw gebruik van maakt. Het wordt een succesvol broedjaar. Inventief? Met een beetje hulp lukt het wel.

Duiven

Het nest wordt steeds mooier, opvallend vaak komen beide ouders met kleine, lichtgekleurde veertjes binnen. Nog nooit heb ik een nest zo snel zien groeien, want in de lucht is weinig te vinden voor de nesten. Hoe doen ze dit, vraag ik me af. Dan ontdek ik iets bijzonders. Elke dag om 17:00 uur laat de duivenmelker een paar huizen verderop zijn duiven los. De gierzwaluwen hebben dit ontdekt en klokslag vijf uur flitsen ze tussen de duiven door. Het zweeft in de lucht van kleine veertjes die vrolijk naar beneden dwarrelen. Met een bek vol veertjes duiken zij hun hokje in. Inventief? Ik vind het absoluut een teken van reageren op de omgeving en pakken wat je pakken kunt.

Jan Visser en Els van der Pol, Zaandam

Vogelwerkgroepen winnen de wedstrijd voor 'het beste groen-idee' in Gemert-Bakel

Uit: Eindhovens dagblad

Jan van der Rijt uit Helmond heeft enkele jaren geleden deze actieve vogelwerkgroepen gestimuleerd om de gierzwaluw te promoten. Sinds die tijd hebben ze ongeveer 150 gierzwaluwnestkasten opgehangen in de gemeente Bakel. In 2006 hebben ze"het beste groen-idee", uitgeschreven door de gemeente Gemert-Bakel, gewonnen. De twee winnende vogelwerkgroepen willen enkele honderden duurzame kasten voor gierzwaluwen, huiszwaluwen en huismussen in laten bouwen in nieuwbouwhuizen of in huizen die gerenoveerd gaan worden. Het bijzondere aan het project is, dat de werkgroepen de kasten gratis willen aanbieden aan Stichting Goed Wonen, projectontwikkelaars en particuliere bouwers. Zij moeten wel zelf voor de plaatsing zorgen. Je maakt plannen maar als vereniging zijn je financiën altijd beperkt. Geweldig dat we het nu op grote schaal kunnen aanpakken", aldus Tonnie van de Hulsbeek van werkgroep 't Voggelke uit Bakel. De twee vogelwerkgroepen uit Bakel en Gemert kregen tijdens de uitreiking ook nog van de gemeente een cheque ter waarde van 500 euro overhandigd.

Gemert-Bakel

Zwaluwen krijgen onderdak in Berglaren en Molenakker
Tijdens de renovatie van de wijken worden op initiatief van de vogelwerkgroepen Bakel en Gemert circa 170 nestkasten geplaatst. De gemeente Gemert-Bakel betaalt de kasten en Goed Wonen zorgt voor de plaatsing. De kasten zijn in eerste instantie bedoeld voor de gierzwaluwen maar zijn doorgaans ook in trek bij mussen. De vogelwerkgroepen willen ook gaan ijveren voor gierzwaluwkasten in het Bakelse nieuwbouwproject Soersel.

Gierzwaluwen rond Michaëlkerk en pastorie te Beek en Donk

(Een samenvatting van het inventarisatierapport)

Op maandag 23 mei 2005 kwam het bericht dat de Michaëlkerk en de daarnaast gelegen pastorie te Beek en Donk een dakrenovatie zou ondergaan. Door de aanwezigheid van talloze rondvliegende gierzwaluwen in de directe omgeving ontstond er ongerustheid over de vogels die mogelijk in de gebouwen hun nesten hebben.

Al snel werd duidelijk dat het pannendak pas ná de bouwvakvakantie (eindigend omstreeks half augustus) zou worden vervangen. Omdat de broedperiode van gierzwaluwen op dat moment al is verstreken, zou de renovatie geen directe gevolgen hebben voor mogelijke broedsels.
Het feit is echter dat gierzwaluwen jaarlijks terugkeren naar hun oude nesten. Dit was voldoende aanleiding om stappen te ondernemen om de eventuele nestplaatsen voor de toekomst te behouden. Er werd contact gezocht met de beherende instanties van de gebouwen en er werd een inventarisatie plan gemaakt. In dit rapport worden de resultaten van vernoemde inventarisatie gepresenteerd alsmede de resultaten van de telling een jaar later, toen de renovatie was voltooid.

Resultaten inventarisatie 2005

Op 23 juni 2005 werd een inventarisatie uitgevoerd door zeven leden van IVN Vogelwerkgroep 'De Ortolaan'. Tussen 20.00 en 22.00 uur werd een zo optimaal mogelijke telling uitgevoerd. Er werd gekeken hoeveel gierzwaluwen er invlogen en waar ze invlogen. Dit gaf een goede indicatie van de hoeveelheid nestgelegenheden die in de gebouwen werden gevonden. Onder het dak van de Michaëlkerk werden slechts enkele invliegopeningen vastgesteld. In de eveneens te renoveren pastorie werden er beduidend meer gevonden. Er werden 26 invlieg-openingen geteld. De kerk als de pastorie hebben een dak met zogenaam-de holle en bolle dakpannen, ook wel monnik en non ge-noemd. Deze liggen allemaal vastgemetseld en bieden daarom geen enkele gelegenheid voor vogels om onder de pannen te komen. Desondanks werden de gebouwen toch als nestlocatie gebruikt. Zonder uitzondering vonden de vogels invliegopeningen aan de onderzijde van de overstek, tussen het dak en de gevel van het gebouw. Hierachter vonden ze elders onder het dak een nestplek.

Foto 1. Onderste rij holle en bolle dakpannen

Foto 2. Voorgevel van de pastorie

De invliegopeningen zaten in de ruimte tussen de 'holle' pannen, ofwel in het midden ónder de bolle dakpannen.

In de voorgevel van de pastorie (foto 2) werden zes invliegopeningen gevonden, deze zaten allemaal in het hoge gedeelte van dit gebouw.
Op het hoge gevelgedeelte, wat boven de voordeur naar achter gaat, werd eveneens een invliegopening gevonden.
Vanuit één van de invliegopeningen hingen zelfs twee bedelende jongen.
In de linker zijgevel van de pastorie (foto 3)) werden negen invliegopeningen geteld.
Onder de 15e bolle pan hing een dode gierzwaluw. Deze (volwassen) vogel was waarschijnlijk tijdens het in- of uitvliegen verstrikt geraakt in de nestopening.
Onder de overstek van de rechter zijgevel werden zes invliegopeningen gevonden, aan de achterzijde van de pastorie en boven de achterdeur werden drie invliegopeningen gevonden.
Aan de achterzijde van de pastorie is een zich een balkon. Dit balkon bestrijkt een groot gedeelte van de gevel. Hier hebben de vogels een geringere 'valhoogte' wanneer ze de nestplek verlaten. Toch werden ook hier twee invliegopeningen vastgesteld:
Tot slot werd ook het dak van de Michaëlkerk zelf geobserveerd. Hier werden alleen aan de achterzijde van de kerk, dus aan de kant van de pastorie, (minimaal) twee invliegopeningen gevonden.

De renovatie

In het najaar van 2005 werd gestart met de renovatie van de kerk en de pastorie.Het pannendak van de kerk werd als eerste vervangen.
Vóór aanvang van de renovatie was al duidelijk dat rondom de Michaëlkerk zelf geen nestgelegenheid zou worden gecreëerd. Het parochiebestuur wilde geen enkele concessie doen. De gierzwaluwen konden mogelijk voor overlast zorgen, de aanleiding van deze angst waren de slechte ervaringen met kauwen. Met dit voornemen kon de vogelwerkgroep wel leven. Tijdens de inventarisatie werden hier immers slechts een zeer gering aantal invliegopeningen vastgesteld.
Na de renovatie van de kerk werden de steigers rond de pastorie geplaatst. Het werd een spannende tijd. Zouden de werkzaamheden zijn afgerond als de eerste vogels zich aankondigen én hoe zou het uiteindelijke resultaat er uit gaan zien?
Omstreeks half april, prima op tijd, was de renovatie afgerond en waren de steigers afgebroken. De resultaten waren verbluffend. Er werd broedgelegenheid gecreëerd voor maar liefst 61 paartjes gierzwaluwen.

De nestplekken

Voorheen bereikten de gierzwaluwen hun broedplekken via een opening tussen twee dakpannen. Tijdens de renovatie werden deze openingen ge-blokkeerd d.m.v. zogenaamd vogelschroot. Er werden ovaalvormige invliegopeningen (circa 70 x 35 mm) gemaakt in het houtwerk tussen de muren en het dak (foto 4). De afstand tussen de oude en nieuwe invliegopeningen bedraagt nauwelijks een tiental centimeters. Tussen de spantbenen van het dak (de verticale schuine balken) zijn nestruimtes gecreëerd met een bodemoppervlak van 60 x 15 centimeter. De maximale hoogte van deze ruimte bedraagt 20 centimeter. Als de vogels de ingang passeren, kan er links of rechts gebroed worden. Om de vogels een goede start te geven, is in elke nestruimte wat kortgeknipt hooi gelegd.

Foto 3. Linker zijgevel van de pastorie

Foto 4. De oude en het nieuwe invlieggat

Resultaten inventarisatie 2006

Onder prima weersomstandigheden werd de inventarisatie in 2006 uitgevoerd op donderdag 29 juli tussen 20.00 en 21.45 u. Vijf leden van VWG 'De Ortolaan' brachten alle invliegopeningen waar gierzwaluwen in- of uitvlogen in kaart. Nestkasten met zekerheid van paartjes (zichtwaarnemingen of 'samenzang' vanuit de nestkast) werden ook meegeteld. Jongen die werden opgemerkt werden uiteraard ook vermeld. De telling overtroffen alle stoutste verwachtingen. Van de 61 nieuwe nestplekken die rondom de pastorie werden aangebracht, waren er op 29 juli maar liefst 36 bezet!

Conclusie

Alle leden van VWG 'De Ortolaan' mogen trots zijn wat ze als kleine groep hebben bereikt. Uiteraard niet zonder de medewerking van parochiebestuur en aannemer.
Er werden 61 nieuwe nestplaatsen gecreëerd waarvan direct in het eerste broedseizoen er 36 (=60%) werden bezet. Wellicht/mogelijk zal het voor een deel gaan om zogenaamde 'schreeuwers'. Zonder dus te weten of het allemaal om broedvogels gaat, werd in tien kasten een paartje aangetroffen. In minimaal vier kasten werden jongen vastgesteld.
Een vergelijkbare telling, vóór de dakrenovatie, leverde 26 invliegopeningen op. De gierzwaluwen zijn er niet op achteruit gegaan na de renovatie. Het is niet bekend wat de broedresultaten voor de renovatie zijn geweest. In de toekomst zal door de goede voorzieningen de gierzwaluwpopulatie zeker groter worden.

Dankwoord

VWG 'De Ortolaan' bedankt iedereen die eraan heeft bijgedragen om de realisatie van deze nestplekken mogelijk te maken.

Marc Verbeeten,
coördinator gierzwaluwen

VWG 'De Ortolaan'

Zie ook:
www.ortolaan.tk

Begin broedseizoen 2007 in Amersfoort

Het gierzwaluwseizoen is nog niet echt begonnen of we hebben al spannende zaken gezien in een van onze nestkasten. Het begon allemaal zo voorspoedig. 23 april zat het gierzwa-luwpaar weer in de nestkast; een dag eerder de eerste van de twee. Er werd veel gepoetst en gekroeld. Regelmatig vlogen de vogels samen naar buiten en kwamen na een uurtje weer samen terug, vaak met nestmateriaal. Dit werd direct verwerkt tot een nestrand. Het was een gelukkig stel zelfs tijdens het ei leggen lag de man naast haar. Samen puffen. Op 3 mei lag het eerste eitje in het nest. 's Avonds 4 mei sloeg het noodlot toe. Er zaten niet 2 maar 3 vogels in de kast. Een hevig gevecht ontstond tussen de indringer en de eigenaar. Het gevecht duurde meer dan een uur. Al die tijd probeerde het vrouwtje het ei te beschermen door er op te blijven zitten. Omdat de ruimte zeer beperkt is in de kast was dit gedoemd te mislukken. Het ei lag helemaal in de hoek van de kast. Na een uur vertrok een van de vogels. Volgens onze beelden had de indringer gewonnen. Het nieuwe paar deed zeer onderkoeld naar elkaar. De volgende dag zagen we dat de nestkast een rommeltje was geworden. Er lag ook weer een ei. 's Avonds was het ei weer verdwenen. Vandaag keken we in de tuin, onder de nestkast, en zagen daar het gebroken eitje liggen. Het is uit de nestkast gegooid. De hernieuwde kennismaking heeft zeker een week geduurd. Overdag, 's avonds en 's nachts lagen ze dicht tegen elkaar aan met de vleugels over elkaar heen. We zagen 12 mei het eerste eitje liggen. De vogels laten het alleen en gaan samen foerageren. Twee dagen later werd het tweede eitje gelegd. Het is opvallend hoe lang de eieren zonder warmte alleen in de kast liggen. Vandaag 17 mei zagen we het derde eitje liggen. Nu begint het broeden, de vogels wisselen elkaar behoedzaam af en proberen de eitjes direct weer te bedekken met hun lichaam. Over een dag of twintig komt het eerste ei uit. Hoe dit verhaal verder afloopt zal ik u in het volgende Bulletin berichten.

Weer 2 kastjes erbij *Foto: M. vd Lelie*

BUITENLAND

Gierzwaluwen nestelen in palmbomen

(Een artikel, gevonden door Louis-Philippe Arnhem op internet op 22 mei 2006, dat verhaalt over het nestelen van gierzwaluwen in palmbomen, vertaald door Marleen Andriessen).

Gibraltar vogelverslag 2004. *Auteur: John Cortes*
Organisatie: Straat van Gibraltar Vogel Observatie, (GOHNS)

De Gierzwaluw en de Vale gierzwaluw broeden hoofdzakelijk in gebouwen. De Gierzwaluwen staan er echter ook om bekend dat zij soms in bomen nestelen (Cramp et al. 1985, Zanther & Loy 2000). Vale gierzwaluwen broeden vaak in rotsen, zoals in Gibraltar, maar van deze soort is ook vastgesteld dat zij broeden in gaten/holen in palmbomen in Algerije en Portugal (Cramp et al. 1985).

In dit artikel wordt gerapporteerd dat Gierzwaluwen op 3 plekken, 1 in Gibraltar en 2 in Marokko: Tanger en Rabat) in palmbomen nestelen. De Vale gierzwaluwen deden dit echter niet ondanks dat er grote aantallen aanwezig waren in Gibraltar en Tanger.

In Gibraltar broeden gierzwaluwen regelmatig in volwassen Dadelpalmbomen (Phoenix canariensis) ten zuiden van de stad en in eenzelfde boom 150 m verderop. In deze palmbomen die meer dan 25 m hoog kunnen worden, hebben gierzwaluwen hun nest tussen de afgesneden bladeren. Deze zijn te vinden op 15 tot 20 m hoogte en kunnen daardoor gemakkelijk bereikt worden. Ook de Huismus nestelt in deze boom.

In 2003 werd in Marokko vastgesteld dat gierzwaluwen in Dadelpalmen broedden. Ook hier betrof het een volwassen boom waar de nesten op 10-12 m hoog boven de straat gesitueerd waren.

In 2005 werden broedgevallen vastgesteld in de tuin van het Chellah hotel in Tanger. Dit keer was het een Waaierpalm. Vale Gierzwaluwen vlogen er wel rond maar alleen van Gierzwaluwen werd gezien dat ze de palm in - en uitvlogen. Tenminste 2 paar had een nest op de richels (die gevormd werden door de afgesneden bladeren) op ca. 7 meter boven de grond en werden bereikt door van onderen af aan te vliegen. Dezelfde boom werd ook bewoond door 3 andere soorten vogels: Kaapse tortel, Zwarte spreeuw en Huismus. Zij vlogen tussen de dode bladeren door naar hun nesten.

Vale gierzwaluwen nestelden wel dicht in de buurt van de broedplekken van de gierzwaluw bij Gibraltar en Tanger maar niet een keer werd gezien dat ze de dadelpalmen gebruikten als nestplaats.

Het blijkt dat deze gierzwaluwen ook hier, net als bij gebouwen, afhankelijk zijn van de mens. De bomen moeten regelmatig gesnoeid worden om de richels te verkrijgen waarop gierzwaluwen hun nest kunnen maken.

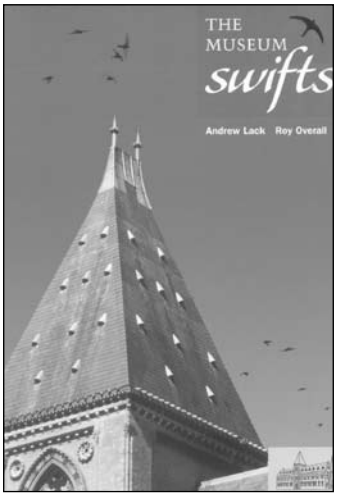
Impressie van gierzwaluwen boven Essen in Belgie
Wim de Bock (uit Essen) heeft dit speciaal voor ons getekend.

Al 300.000 handtekeningen tegen de jacht op Malta

Heel wat vogelsoorten overwinteren in Afrika en leggen duizenden kilometers af om hun winterverblijfplaatsen te bereiken. Onderweg wachten de vogels allerlei gevaren. Ze kunnen in mist terechtkomen en gedesoriënteerd raken, ze kunnen noodweer treffen boven zee of in de bergen of ze kunnen door stormen uit koers worden geslagen. Misschien vinden ze niet genoeg voedsel, zodat ze onvoldoende vetreserves kunnen aanleggen en niet in één ruk de Middellandse Zee en de Sahara kunnen oversteken. Heel veel vogels vallen ook ten prooi aan roofvogels en andere predators. Al deze verliezen, hoe groot ze dan misschien ook zijn, zijn 'ingecalculeerd'. Er overleven genoeg vogels om de populatie op peil te houden.
Een kwart van alle vogelsoorten in Europa gaat door toedoen van de mens in aantal achteruit en komt ernstig in de problemen. Veel van die soorten zijn trekvogels, waaronder nota bene de soorten met de grootste populariteit bij mensen, zoals Ooievaar, Kraanvogel en Boerenzwaluw.
De meest directe menselijke ingreep in het leven van de trekvogels is de jacht. In landen rond de Middellandse Zee is de jacht op trekvogels een massasport. De omvang tart bijna elke verbeelding. In Griekenland en Turkije, op Malta en Cyprus worden elk jaar miljoenen vogels geschoten en gevangen. De inventiviteit die hierbij aan de dag wordt gelegd is grenzeloos. Alleen op Malta worden jaarlijks om en bij 5 miljoen trekvogels gevangen en geschoten. Vogelbescherming Vlaanderen voert haar campagne tegen deze wantoestanden dan ook fel op.

Geboortegolven in Engeland

In het afgelopen seizoen 2006 hebben er 2 geboortegolven plaats gevonden in de Oxford museum toren.
De eesrtse golf bestond uit vogels die vroeg arriveerden en doorgingen met broeden tijdens de koude en natte periode.
De tweede golf bestond uit laatkomers die pas eieren legden in 2weken nadat het begon te regenen. Het resultaat was dat de eerste jonge vogels al bijna konden uitvliegen terwijl sommige eieren van de laatbroeders nog uit moesten komen.

Dit heeft geresulteerd in een record aantal jonge vogels, 134. Jammer genoeg bezweken er 7 door de hitte. Ze waren te zien terwijl ze met hun kopje uit het nest hingen, een week later waren ze dood.

George Candelin

Gierzwaluwen vallen uit de lucht

Kamp Klein - Serengeti

Het is niet gemakkelijk om in contact te komen met de Gierzwaluw op het Afrikaanse continent. We zien ze eigenlijk alleen maar als ze op doortrek zijn in de maanden september tot en met november in ons gebied, Kenia/Tanzania. In 2005 waren er maar weinig, waarschijnlijk vanwege de droogte, maar nu in 2006 zien we ze regelmatig terwijl ze zo ongeveer de regens volgen over het Serengeti/Mara ecosysteem.

Op de ochtend van de 19e december 2006, een dag na een geweldige storm waarbij 53 mm regen viel (op te tellen bij de 320 mm regen die al viel tijdens "korte" buien), vonden we een aantal gierzwaluwen in het gras rond het kamp. Toen we goed rondkeken vonden we in totaal 44 vogels. Daarvan waren er 15 dood, de anderen konden, nadat ze waren opgedroogd en opgewarmd, weer wegvliegen. We maakten van de gelegenheid gebruik om wat maten te nemen en ze eens goed te bekijken.
We constateerden dat het hier ging om de Europese gierzwaluw, vanwege de maat en de kleur van het verenpark. De meeste dode vogels waren jonge gierzwaluwen die met de oudere vogels naar de grond waren geregend en waarschijnlijk, afgekoeld in de vroege en koude ochtenduren het leven lieten.

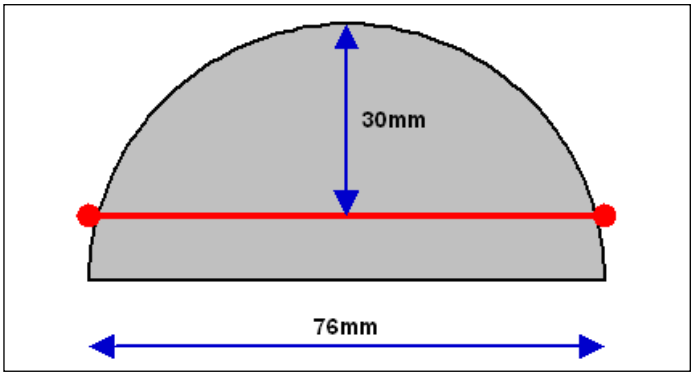
Alistair Kilpin

Postzegel

Op 29 jan ‘07 is een nieuwe postzegel in omloop gebracht. De postzegel is ontworpen door de kunstenaar Andre Buzin. Op de zegel van 70 eurocent staat een gierzwaluw.

Wim de Bock, België

Hoe houd ik spreeuwen uit mijn kasten?

Het ontwerp werd toegestuurd door de Purple Martin Association of North America

Instructies

Teken een halve cirkel met een basis breedte van 76 mm op de voorkant van de houten voorkant van een nestkast of bedek het bestaande invlieggat.

Meet 30 mm van de top van de halve cirkel naar beneden en teken een horizontale lijn. Dit is de stippellijn.

Voor het effectief tegenhouden van spreeuwen moet de stippellijn gelijk lopen met de bodem van de kast. In ieder geval niet meer dan 1 cm er boven.

Knip, zaag of snij het materiaal tussen de top van de halve cirkel tot de stippellijn.
Doe dit zorgvuldig, de maten zijn belangrijk voor het succesvol tegenhouden van spreeuwen. *(GBN geeft geen garantie!)*

De windwijzer van Wim de Bock uit België

De windwijzer is een eigen ontwerp windwijzer en gierzwaluwen lijken die in de lucht op kleine ankertjes?
Zie ook :www.noorderkempen.be

KORTE BERICHTEN

Nieuwe website GBN

Het internetadres van de vereniging is veranderd. Dit is nu: **www.gierzwaluwbescherming.nl**

Tot nu toe was de GBN informatie een onderdeel van de site www.gierzwaluw.com.
De reden hiervoor is dat er een uitgebreider pakket met meer mogelijkheden was gewensd, met meer toegesneden email-adressen van het bestuur, meer opslagcapaciteit en meer interactieve mogelijkheden. Het beheer kan nu door meer mensen worden gedaan en de kosten zijn nu voor rekening van de vereniging.

Momenteel lijkt de website nog veel op het verenigingsdeel van de oude website. Dit kan geleidelijk aan veranderen, hierover is het bestuur nog in overleg.
Alle bestanden van de vereniging staan hier nu bij elkaar: geluidsbestanden, opgaveformulieren, bulletins, brochures en foto's. Plannen die er nu leven zijn nu ook gemakkelijker te realiseren (hierover meer op de ledenvergadering).

Overigens blijft de oude website www.gierzwaluw.com natuurlijk bestaan met daarin veel algemene informatie over de gierzwaluwen met verwijzing naar de verenigingssite.

Zet dus www.gierzwaluwbescherming.nl in je favorietenlijst.
Er zijn nu al nieuwe email-adressen aangemaakt:
redactie@gierzwaluwbescherming.nl
voorzitter@gierzwaluwbescherming.nl (Fred van Vliet)
secretaris@gierzwaluwbescherming.nl (Marleen Andriessen)
penningmeester@gierzwaluwbescherming.nl (Fred vd Lelie)
onderzoek@gierzwaluwbescherming.nl (Rick Wortelboer)
bestuurszaken@gierzwaluwbescherming.nl (Eline Lauret)

Houdt dus de website goed in de gaten.
Heb je ideeën hoe we de website nog verder kunnen verbeteren, stuur een emailtje naar: webmeester@gierzwaluwbescherming.nl.

Contactpersonen voor de nieuwe website zijn Rick Wortelboer en Fred van der Lelie.

Zwaluwen

Vrolijk en vrij,
luchtig en blij,
Zwaluwen, zwiept gij mijn venster voorbij,
zwenkende, zwierende
zwierende, gierende
zwaluwenrij!
Boden der lente,
juublende, jente,
rozige Mei!

Vrolijk en vrij,
luchtig en blij,
Levensillusiën, vliegt ge tot mij,
lievende, lovende,
hoopvol gelovende,
- zwaluwenrij! -
Boden der lente,
juichende, jente,
zielemei!

Felix Rutten

(**Limburgse schrijver van 1882-1971)**

De metamorfose van een slangentoren

Nico van Dam uit Krimpen aan de IJssel heeft het eindelijk voor elkaar gekregen. In de oude slangentoren van de brandweerkazerne zijn 80 gierzwaluwnestkasten geplaatst (zie vorig Bulletin). De nieuwe functie van deze slangentoren wordt officieel gevierd, samen met o.a. de wethouder. GBN is uitgenodigd om deze feestelijke middag bij te wonen.
Vrijdag 25 mei gaat deze omgebouwde toren dus officieel een gierzwaluwentoren worden.

Extra oproep

Wie, o wie wil meehelpen bij het **VOGELFESTIVAL 2007** op 25 en 26 augustus in de Oostvaarders Plassen!? Het is daar altijd erg druk (en gezellig). Extra hulp is meer dan welkom!

Commissie Geluid

Het bestuur heeft een commissie Geluid in het leven geroepen. Lokken met geluid, welk geluid, op welke plek en meer van die onderzoeksvragen. Heeft u interesse om de commissie te versterken of heeft u hierover vragen over de activiteiten en de werkzaamheden van de commissie, neem dan contact op met Rick Wortelboer:

MEDEDELINGEN

Aankondiging Landelijke dag 2007

De volgende algemene ledenvergadering, tevens verenigingsdag wordt 16 juni 2007 in het N&M Educatief Centrum 'De Schothorst' in Amersfoort georganiseerd.

Op 25 en 26 augustus is GBN deelnemer aan het Vogelfestival van Vogelbescherming Nederland in de Oostvaarders Plassen.

Data van bestuursvergaderingen vindt u op Internet: www.gierzwaluwbescherming.nl/mededelingen.htm

OPROEPEN

Herhaalde oproepen

Vind u het leuk om bij GBN-activiteiten, zoals bij beurzen, e.d. , onze stand te helpen bemensen? Laat het ons weten.

Laat ons weten als u geïnteresseerd bent in deelname aan ons monitoringproject d.m.v. GBN-camera's in natuurlijke nesten (en/of eventueel nestkasten)!

Wie heeft een ervaring, vraag, visie, gedicht, afbeelding of idee mbt gierzwaluwen, dat de moeite waard is om in het Bulletin op te nemen?

Wie kan melding doen van broedsucces in speciaal aangebrachte nestvoorzieningen: nestkasten, neststenen, dakpannen (typen aangeven)?

Wie heeft positieve ervaringen met geluidsexperimenten?

Reacties graag sturen of mailen naar de redactie!

LID WORDEN

Als u gierzwaluwbescherming belangrijk vindt kunt u lid of donateur worden van GBN door overmaking van *E* 10,- op postrekening nr. 9145004 t.n.v. Gierzwaluwbescherming - Nederland te Amersfoort, onder vermelding van: 'lidmaatschap 07' of 'donateur 07'.

Het Bulletin wordt automatisch toegezonden. Donateurs kunnen desgewenst aangeven geen prijs te stellen op het verenigingsblad.

Ga voor gierzwaluwbescherming !
Geef je op als lid of donateur per e-mail, briefkaart of telefoon:

Gierzwaluwbescherming - Nederland
M. Andriessen
Fideliolaan 78, 1183 PN Amstelveen
(020) 645 52 07, gbn-ned@planet.nl

GBN VERTEGENWOORDIGERS

Deze GBN-leden zijn aanspreekpunt voor regio informatie:

Groningen

R. Lindeboom, Rensumaheerd 94, 9736 AD **Groningen,** (050)5425 163, rlin@home.nl

Drenthe

H. Snel, Lisdodde 13, 7944PL **Meppel**, (052)2261 879

Overijssel

E. Pullen, Rembrandtstraat 82, 7771 XJ **Hardenberg**, (052)3264 048, egbert.pullen@hetnet.nl
G. Smoors, Wensinkstraat 45, 7622 KR **Borne**, (074)2665 048
J.D. Tinholt, De Hazelaar 6, 7701 WD **Dedemsvaart,** (052)3615 321**,** J.Tinholt@Reest-Wieden.nl

Gelderland

J.J. Schröder, Mecklenburglaan 9, 3843 BH **Harderwijk,** (034)1416 324, schroder.zoomers@caiway.nl

Utrecht

Mw. M. van der Lelie, P.J. Troelstralaan 44, 3818 KT **Amersfoort**, (033)4613 630, GBN@hccnet.nl
W. Smeets, Bachlaan 111, 3752 HG **Bunschoten,** (033)2983 147, smeets.foto@hetnet.nl

Noord-Holland

J.F.M. Alsemgeest, Elbe 9, 1423 CV **Uithoorn**, (029)7563 394
Mw. M.H. Andriessen, Fideliolaan 78, 1183 PN **Amstelveen,** (020)6455 207, gbn-ned@planet.nl
Mw. A. van den Berg, Van 't Hoffstraat 120, 2014 RK **Haarlem** (023)5244 549, centrum@carolinabont.com
Mw. T. Dammen, Wijkcentrum Ceintuur, Gerard Doustraat 133, 1073 VT **Amsterdam**, (020)4004 503
J.M. Fiedeldij Dop, Zuideinde 9a, 1551 EA **Westzaan,** (075)6143 346
D.A. Jonkers, Koggewagen 3, 1261 KA **Blaricum,** (035)5260 456, dickjonkers@tiscali.nl
I.M. Middelveld en **E. Ruhé**, Poolster 110, 1622 EH **Hoorn**, telefoon (022)9851 048, im.middelveld@quicknet.nl
Mw. E.C. van der Pol, Hanenpad 67, 1501 WC **Zaandam,** (075)6121464 janels@tele2.nl
G. Schuitemaker, Brederostraat 94-I, 1054 VG **Amsterdam**, (020)6164 759

Zuid-Holland

N. van Dam, Parkhof 14, 2922 CS **Krimpen a/d IJssel,** (018)0513 975, npvandam@planet.nl
E.J. Kriele, Kikkerveen 249, 3205 XB **Spijkenisse,** (018)1641 153, ejkriele@prettel.nl

Noord-Brabant

A. Koenraadt, Molenstraat 9, 4758 AA **Standdaarbuiten,** (016)5315 136
J. van der Rijt, H. Mesdagstraat 11, 5702 VK **Helmond,** (0492)534 446

Limburg

Th. Kockelkoren, Tegelseweg 73, 5912 BB **Venlo,** (077)3518 197, th.kockelkoren@ps.nl
H. van de Laar, Doorvaartstraat 45a, 6443 AP **Brunssum,** (045)5273 211
J. Vrehen, Tuinstraat 6, 6101 CJ **Echt**, (047)5482 817 j.vrehen@hetnet.nl

België

L.P. Arnhem, Alfred Delaunoislaan 21/21, B-3001 **Heverlee (Leuven)**, (0032) 22 06 18 88
W.A. de Bock, Guido Gezellelaan 13, B-2910 **Essen,** (0032) 36 67 49 19, svennekedebock@scarlet.be
E. Pultau, IJzerleen 39-3, B-2800 **Mechelen,** (0032) 15 34 92 81

Meld de redactie eventuele foute of onvolledige gegevens in deze lijst; laat ook weten als u òp of vàn deze vertegenwoordigerslijst wilt.

Kunst en vliegwerk

